

Masarykova univerzity
Fakulta sociálních studií
Katedra sociologie

Sekuritizace migrace v České republice a v Republice Slovinsko

Diplomová práce

Bc. Michal Pivec

Vedoucí práce: PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

Brno 2016

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá sekuritizací migrace, procesem, během kterého dochází k artikulaci migrace jako bezpečnostního problému či existenční hrozby pro identitu státu, společnosti či jiného objektu. Práce přistupuje k problematice sekuritizace migrace z hlediska foucaultovské diskursivní analýzy a analyzuje migrační a bezpečnostní politiku České republiky a Republiky Slovinsko, díky čemuž má i komparativní rozměr. Zkoumán je oficiální diskurs migrační a bezpečnostní politiky a to tak, jak je artikulován v jejich oficiálních dokumentech. Předpokladem zde je, že se tvůrci politik nacházejí ve větší politické a veřejné sféře, a že jimi artikulované reprezentace čerpají z artikulací velkého množství jednotlivců, institucí i médií.

První část práce se věnuje metodologii foucaultovské diskursivní analýzy a souvisejících konceptů z oblasti poststrukturalismu. V druhé části věnující se analýze způsobu enunciace migrace jako diskursivního objektu je sekuritizace představena jako proces úzce související s bezpečnostním aparátem společnosti. Třetí část práce pak prostřednictvím analýzy diferenciací, transformací a kontinuit uvnitř diskursu představuje jak význam role evropské integrace na proces sekuritizace migrace, tak i funkci migrace jako uzlového bodu v širším bezpečnostním diskursu.

Klíčová slova

sekuritizace, diskursivní analýza, migrační politika, bezpečnostní politika, bezpečnostní aparát, Foucault

Celkový počet znaků: 146 882

Abstract

This thesis deals with securitization of migration, the process by which migration is articulated as a security problem or an existential threat to the identity of state, society or another object. The thesis approaches the problem of securitization of migration through a lens of Foucauldian discourse analysis and analyses the migration and security policies of the Czech Republic and the Republic of Slovenia, thus, having a comparative dimension. It analyzes the official discourse of migration and security policies as it is articulated in its official documents. The presumption here is that policymakers are located within a wider political and public sphere, and that the representations they articulate draw from articulations of many individuals, institutions and media.

The first part deals with the methodology of Foucauldian discourse analyses and related concepts in the field of poststructuralism. The second part analyzes the mode of enunciation of migration as a discursive object and introduces securitization as a process closely related to the security apparatus of society. Through an analysis of differentiations, transformations and continuities within the discourse, the third part introduces the importance of European integration on the securitization of migration, and the function of migration as a nodal point in a broader security discourse.

Key words

securitization, discourse analysis, migration policy, security policy, security apparatus, Foucault

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Brně, dne 22. 5. 2016

.....

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat PhDr. Michalu Vašečkovi, Ph.D. za vstřícný a trpělivý přístup při vedení práce a za podporu, bez které by tato práce nemohla vzniknout. Dále děkuji Pavle za úžasnou podporu i pomoc během psaní této práce. Děkuji také své rodině za pomoc a podporu během studia. V neposlední řadě děkuji i svým přátelům, kteří mi vždy byli oporou a inspirací.

OBSAH

1	Úvod	7
2	Metodologie diskursivní analýzy	8
2.1	Cíle práce a výzkumná otázka	9
2.2	Konceptualizace	10
2.2.1	Archeologická diskursivní analýza	10
2.2.2	Diskurs, diskursivní formace a výpověď	11
2.2.3	Analýza diskursu	12
2.2.4	Genealogie	13
2.2.5	Aparát (Dispositif)	15
2.2.6	Nexus moci a vědění	15
2.2.7	Subjektivita a diferenciacce	17
3	Sekuritizace migrace	19
3.1	Enunciace migrace jako politického problému	19
3.2	Migrace a diskurs aparátu bezpečnosti	22
3.3	Sekuritizace migrace v bezpečnostní politice	24
3.4	Enunciace migrace v diskursu národní bezpečnosti	28
4	Genealogie sekuritizačního diskursu o migraci	30
4.1	Osa identity a evropeizace politiky	30
4.2	Řízení migrace a sekuritizace xenofobie	34
4.3	Externalizace hranic a sekuritizace integrace	38
4.4	Spojování migrace s dalšími hrozbami	42
4.5	Migrace jako uzlový bod	49
5	Závěr	51
	Použitá literatura	52
	Analyzované dokumenty	54
	Jmenný rejstřík	58

1 Úvod

Předmětem této práce je sekuritizace – proces radikální politizace, během které dochází k posunutí určitého veřejného problému z politického prostoru do bezpečnostní roviny prostřednictvím rétoriky existenční hrozby pro stát, společnost či jiný referenční objekt. Konkrétně se tato práce zabývá sekuritizací mezinárodní migrace. Ta je v současnosti nejen častým předmětem politických a akademických debat, ale také jevem, který se státní i nadnárodní aparáty snaží lépe institucionálně uchopit, kontrolovat či „zkrotit“. Podobné politické kroky jsou častokrát legitimizovány sekuritizačním diskursem, konstruujícím migraci jako zdroj existenčního ohrožení pro státní ekonomiku, vnitřní bezpečnost státu či pro společenskou identitu. Vnímání migrantů jako bezpečnostní hrozby vede – v duchu Thomasova teorému – k patřičným důsledkům, jako je vzrůst popularity protiimigračních politických stran a nárůst poptávky po protiimigračních politikách, či obviňování hostujících států z xenofobie a porušování lidských práv migrantskými komunitami, které častokrát vede k dalším vlnám protiimigračních nálad [Kosulya 2012]. Sekuritizační proces tak v tomto ohledu není pouze otázkou politologie či bezpečnostních studií, ale i sociologie.

Práce analyzuje migrační a bezpečnostní politiku dvou států – České republiky a Republiky Slovinsko – díky čemuž má i komparativní rozměr. Republika Slovinsko byla jako cíl analýzy vybrána jak proto, že spolu s Českou republikou sdílí nejen geografický prostor střední Evropy, ale i politicko-historické procesy demokratizace a evropeizace, tak i proto, že se ve svých geografických i politických specifičnostech liší dostatečně na to, aby byla pro analýzu zajímavá. Zkoumán je oficiální diskurs migrační a bezpečnostní politiky a to tak, jak je artikulován v jejich oficiálních dokumentech. Předpokladem zde je, že se tvůrci politik nacházejí ve větší politické a veřejné sféře, a že jimi artikulované reprezentace čerpají z artikulací velkého množství jednotlivců, institucí i médií [Hansen 2006].

Záměrem této práce je přistoupit k problematice sekuritizace migrace z hlediska foucaultovské diskursivní analýzy. Tento přístup byl zvolen právě proto, že umožňuje uchopit problematiku sekuritizace nejen jako politologický fenomén, ale také jako součást širších sociálních dynamik a procesů. První část práce se proto zabývá metodologií diskursivní analýzy z poststrukturálního hlediska. Druhá část práce je věnována analýze způsobů enunciacie migrace jako objektu v diskursu migračních a bezpečnostních politik zkoumaných států. Třetí část je pak zaměřena na analýzu transformací a kontinuit uvnitř diskursu o migraci, především pak ve vztahu k procesu evropské integrace.

2 Metodologie diskursivní analýzy

Tato diplomová práce je komparativní případovou studií České republiky a Republiky Slovinsko, která využívá metodu foucaultovské diskursivní analýzy k rozboru textových dokumentů migrační a bezpečnostní politiky zkoumaných zemí. Práce je zaměřena na identifikaci a analýzu sekuritizačních diskursů – tj. diskursů, které legitimizují kontrolu a řízení migrace skrze konceptualizaci tohoto fenoménu jako bezpečnostní, existenční hrozby pro referenční objekt (nejčastěji stát či společnost).

Podle Fairclougha [2003] mohou být rozlišeny dva základní přístupy diskursivní analýzy. V prvním přístupu, označeném jako textově orientovaná diskursivní analýza, je věnována pečlivá pozornost lingvistickým vlastnostem textu – příkladem je metoda tzv. kritické diskursivní analýzy. Druhý přístup klade menší význam na lingvistickou dimenzi textu a je více zaměřen na jeho historický a sociální kontext; tento přístup je typicky ovlivněn prací M. Foucaulta a dalších teoretiků poststrukturalismu. [Fairclough 2003] V práci je využito právě tohoto druhého pojetí diskursivní analýzy.

Práce je tedy zaměřena na analýzu dokumentů bezpečnostní a migrační politiky, především pak na ty její aspekty, které souvisí s migrací (v případě bezpečnostní politiky) či s bezpečností a kontrolou (v případě migrační politiky). Je přitom použita operační definice politik (*policies*) jako primárních souborů cílů a opatření formulovaných a prosazovaných státní mocí [Baršová, Barša 2005]. Bezpečnostní politika je v rámci této práce definována jako „*nejobecnější a vrcholný program státu nebo uskupení státu v oblasti obhajoby a obrany národních zájmů.*“ [Zeman 2002: 139]. Bezpečnostní politika vychází z definice národních zájmů, analýzy bezpečnostního prostředí a klasifikace hrozeb a rizik a mezinárodních závazků [Zeman 2002]. Migrační politika je pak definována jako politika „*směřující k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice - v případě Evropské unie přes její vnější hranice – a jejich pobytu na území států, jejichž nejsou občany*“ [Baršová, Barša 2005: 9]. Migrační politiky se týkají regulace a usměrňování legální migrace, ale i postihu a prevence nelegální migrace. Jejím dílčím souborem jsou imigrační politiky, jejichž cílem je stanovit, kteří cizinci a za jakých podmínek se mohou dlouhodobě či trvale usadit v hostitelské zemi. Bezprostředně na imigrační politiky navazují integrační politiky, které mají za cíl podpořit proces začlenění přistěhovalců do hostitelských společností. [Baršová, Barša 2005]

2.1 Cíle práce a výzkumná otázka

Tato práce má za cíl zodpovězení následující výzkumné otázky:

- *Jakým způsobem je v bezpečnostní a migrační politice zkoumaných států konstruován diskurs artikulující migraci jako bezpečnostní hrozbu pro stát a/nebo společnost?*

Pro účely této práce je odpověď na tuto otázku hledána prostřednictvím zodpovězení následujících dvou vedlejších otázek:

- *Jakým způsobem došlo ve zkoumaných politikách ke konstrukci migrace jako bezpečnostního problému či hrozby?*
- *Jakým způsobem byl tento diskurs ve zkoumaném období transformován, a jak toto mění se pojetí migrace jako otázky bezpečnosti souvisí s identitou státu či společnosti?*

Nalezení odpovědi na první otázku zahrnuje diskursivní analýzu migrační politiky jako zkoumané diskursivní formace a identifikaci pravidel přijatelnosti výpovědí (tedy pravidel určujících, kdy je výpověď subjekty považována za rozumnou) na úrovních formování diskursivních objektů, subjektů, konceptů a strategií. Odpověď na druhou otázku spočívá v genealogické analýze vývoje zkoumaného diskursu z hlediska transformací forem jeho konstrukce a procesů spojování i diferenciací s dalšími koncepty v diskursu.

Zodpovězení těchto otázek má za cíl prozkoumání a rozebrání fenoménu sekuritizace migrace včetně jeho historie a souvislosti s dalšími sociálními fenomény. Hlavní použitou metodou analýzy je analytická strategie diskursivní analýzy, vycházející z archeologického a genealogického přístupu Michela Foucaulta a doplněná prvky teorie Ernesta Laclaua. Jako vzorek pro tvorbu a analýzu archivu slouží koncepční dokumenty, strategie a zprávy v oblasti migrační a bezpečnostní politiky České republiky a Republiky Slovinsko.

Práce nemá za cíl migrační politiku, sekuritizační diskurs o migraci či migraci samotnou nijak hodnotit. Usiluje především o deskripci výpovědí v jejich podobě a snaží se přitom vyhnout reduktivním či interpretativním popisům. Cílem práce není zhodnotit, zda je migrace či její sekuritizace prospěšná a žádaná nebo naopak škodící a nežádoucí, ale poodhalit, jakým způsobem jsou tyto fenomény konstruovány a jak ovlivňují další struktury sociální reality.

2.2 Konceptualizace

Vzhledem k tomu, že tato práce metodologicky vychází z díla Michela Foucaulta, jsou níže představeny a konceptualizovány klíčové pojmy foucaultovské diskursivní analýzy – konkrétně archeologický a genealogický výzkum, výpověď, diskurs, aparát a nexus moci a vědění. Koncepty rozvíjející témata vládnutí, řízení a sekuritizace migrace a migrační politiky budou představeny ve výzkumné části práce.

2.2.1 Archeologická diskursivní analýza

Archeologický výzkum je pojem vycházející z Foucaultova díla *Archeologie vědění* [2002], kterým autor označoval vlastní metodu analýzy pravidel utváření diskursu a rozpoznání historických podmínek pro vznik forem vědění [Harrington 2006]. Archeologický výzkum spočívá v popisu verbálních i neverbálních výpovědí z archivu [Kendall, Wickham 1999]. Ve středu pozornosti výzkumu jsou diskursivní formace, tj. skupiny výpovědí či soubory verbálních performancí, které jsou propojeny na úrovni výpovědí (a nikoliv na úrovni gramatických, logických či psychologických souvislostí) [Foucault 2002: 178].

Diskursivní formace jsou propojeny prostřednictvím sdílení stejného systému rozptýlení – pravidel formování. Analýza těchto pravidel zahrnuje tři kroky [Foucault 2002: 66-68]:

1. vyznačení prvotních *povrchů vynoření* diskursivních objektů – tedy poukázání na to, kdy se objekty mohou objevit, aby mohly být označeny a analyzovány;
2. popis *instancí vymezení* objektů;
3. analýzu *mřížek specifikace* – systémů, podle nichž se oddělují, staví proti sobě, sdružují, přeskupují a klasifikují různé objekty diskursu.

Součástí archeologické analýzy jsou dva principy vyplývající z Foucaultova historického přístupu. Prvním z nich je neinterpretativní povaha výzkumu, spočívající v tom, že archeologický výzkum nehledá nic více nežli popis pravidelností, rozdílů a transformací [Kendall, Wickham 1999: 26]. Archeologická analýza se zabývá pouze uskutečněnými verbálními performancemi, které jsou analyzovány na rovině jejich existence; stává se tak historickou analýzou, která se vyhýbá interpretaci ve smyslu hledání skrytého významu [Foucault 2002: 168]. Druhým principem pak je neantropologická povaha analýzy – archeologický výzkum se vyhýbá hledání autorů výpovědí a namísto toho se soustředí na výpovědi samotné [Kendall, Wickham 1999: 26].

2.2.2 Diskurs, diskursivní formace a výpověď

Diskurs je nejčastěji chápán v lingvistických termínech jako rozprava či text. Foucaultovské pojetí tohoto konceptu je ale odlišné – diskurs je pojat nejen jako text a projevy, ale zároveň jako způsoby uvažování a dávání smyslu a jako jednání, vztahy, interakce a uspořádání znaků a materiálních objektů. Diskurs se tedy neskládá pouze z toho, co je či může být řečeno, ale také z praktik. [Hall, Jones, Thomson 2013, Kendall, Wickham 1999: 35]

Podle Andersena [2003: 8] je základem foucaultovské diskursivní analýzy rozlišení tří konceptů – diskursu, diskursivní formace a výpovědi:

- výpověď je nejmenší jednotkou analýzy;
- diskurs je finální, aktuálně vyznačenou sestavou formulovaných výpovědí a archivem;
- a formace je systémem rozptylu výpovědí [Andersen 2003: 8].

Podle Foucaulta [2002: 132] je výpověď specifickou jednotkou, odlišnou od věty, tvrzení či řečového aktu. Výpověď je funkcí existence patřící k vlastnictví znaků, na jejímž základě lze usuzovat, zda znaky „dávají smysl“, podle jakého pravidla se znaky seskupují, co označují a jaký druh jednání je vyvolán jejich ústní či písemnou formulací [Foucault 2002: 133]. Podle Andersena [2003: 11] lze tedy říci, že je výpověď nejmenší jednotkou, která enunciací dává vzniknout fenoménu. Výpovědi jsou tedy pozitivní události produkující existenci; jsou proto rozpoznávány na základě svého momentálního tvoření, a nikoliv na základě vlastní podoby jako znaku, věty či argumentu [Andersen 2003: 11].

Diskurs lze jednoduše považovat za označení pro skupinu výpovědí náležejících ke stejné diskursivní formaci [Foucault 2002: 180]. Charakteristickou vlastností diskursu ve Foucaultově pojetí je jeho produktivita. Diskurs produkuje aspekty života, kterých by jeho čistě lingvistická verze nebyla schopná [Kendall, Wickham 1999: 34-35]. Diskursy procesuálně dávají věcem význam (například prostřednictvím problematizování či kategorizování) a rámuji tak to, co může být myšleno, řečeno, viděno i konáno. Diskursy zahrnují a vylučují, činí některé věci významné a jiné neviditelné – diskursy tedy konstruují vědění a prostřednictvím projekce a ustanovování vědění a soustav textů spravují to, co je legitimní. Jako praktika současně reprodukuje vědění i moc [Hall, Jones, Thomson 2013]. Foucault [2002] diskursivní praxi definuje jako „soubor anonymních, historických pravidel, vždy určených v prostoru a čase, který definoval danou periodu a podmínky působení funkce

vypovídání v daném sociálním, ekonomickém, geografickém či lingvistickém prostředí“
[Foucault 2002: 181].

Zatímco jazyková analýza zjišťuje pravidla, na základě kterých byla výpověď vytvořena – tedy na základě kterých mohou být vytvářeny další podobné výpovědi – analýza diskursivní události se snaží zjistit, proč se na určitém místě vyskytla právě zkoumaná (a ne jiná) výpověď [Foucault 2002: 45]. Diskursivní formace je pak definována tehdy, když lze určit soubor vztahů ustavených mezi instancemi vynoření, vymezení a specifikace [Foucault 2002: 71].

2.2.3 Analýza diskursu

Analýza diskursu pracuje s hledáním vzorců tvoření kategorií a ptáním se, z čeho širší diskurs či diskursivní soustava pochází, co vynechává nebo zahrnuje, a jaké praktiky legitimizuje [Hall, Jones, Thomson 2013]. Podle Andersena [2003: 13-14] je diskursivní analýza shrnutím všech současných výpovědí v jejich historickém rozptýlení a specifické momentální hodnotě. Diskurs je vždy finální a zároveň ohraničenou sestavou lingvistických sekvencí, které mají být formulovány. Přirozeně ale nelze dopředu rozhodnout, které diskursivní formace regulují rozptýl určitých výpovědí. Pro analýzu diskursu je proto nutná deskripce archivu k rozkrytí diskursivní formace a její transformace. Analytik se snaží zjistit, proč došlo k použití analyzovaných výpovědí a ne jiných; cílem je tak objevení pravidel, které řídí způsob, jak rozličné výpovědi vznikají v diskursivní formaci. Pravidla v tomto kontextu znamenají pravidla přijatelnosti, tedy pravidla určující, kdy je výpověď přijata jako rozumná. [Andersen 2003: 13-14]

Podle Andersena [2003: 11] lze rozlišit čtyři úrovně diskursivní formace a tedy čtyři sady pravidel formace výpovědí: formaci objektů výpovědí, formaci subjektů výpovědí, formaci konceptů a formaci strategií. Z těchto čtyř aspektů diskursivních formací vyplývají i čtyři úrovně archeologické analýzy:

1. **Formování diskursivních objektů.** Výpověď je výpovědí pouze pokud vytváří objekty, které jsou konstruované, klasifikované a identifikované samotnou výpovědí [Andersen 2003: 11]. Enunciace objektu výpovědí implikuje, že je objekt přinesen k životu jako sociální a diskursivní fakt a tedy může být artikulován [Andersen 2003: 11]. Podle Foucaulta 2002 [2002: 66-71] analýza diskursivních objektů spočívá ve vyznačení prvotních povrchů jejich vynoření, v popisu instancí

vymezování objektů a v analýze mřížek specifikace, tj. systému, podle nějž se objekty v diskursu diferencují.

2. **Formování subjektů.** Výpověď lze považovat za výpověď, pouze pokud vytváří subjektivní pozice, které lze připsat k individuům, tj. pokud výpověď vytváří diskursivní prostor, z kterého může být něco tvrzeno. Analytik se ptá, v jakých pozicích má nebo musí být výpověď držena individuem, aby bylo individuum subjektem výpovědi. Subjekty tedy nestojí mimo výpovědi – naopak výpovědi artikulují jejich prostor a možnosti [Andersen 2003: 15]. Různé modalities vypovídání přitom neodkazují k syntéze subjektu, ale k jeho rozptýlení do různých postavení či pozic. Analýza má tak za cíl „*hledat pole pravidelnosti pro různé pozice subjektivity*“ [Foucault 2002: 86].
3. **Formování konceptů.** Podle Andersena [2003: 11] lze výpověď považovat za výpověď pouze, pokud situuje své prvky signifikace v prostoru, ve kterém se mohou dále množit a multiplikovat. Výpovědi se vždy hlásí ke konceptům, jejichž status je výpověďmi určován, ať už prostřednictvím jejich opakování, odkazování se, modifikování, adaptování či oponování. Všechny výpovědi znovu aktualizují ostatní výpovědi. Výpověď není nikdy nezávislá, vždy náleží do nějaké série či celku, vždy hraje roli mezi ostatními výpověďmi. Výpověď se tedy stává výpovědí tím, že se vztahuje k předchozím výpovědím a zároveň tak vytváří cestu pro reaktualizaci a vznik budoucích výpovědí [Andersen 2003: 11-12]. Analýza této koncepční sítě zahrnuje analýzu forem následnosti výpovědí, forem koexistence výpovědí a procedur intervence [Foucault 2002: 89-92].
4. **Formování strategií.** Výpověď je vždy integrována do strategií, ve kterých je její identita udržována či naopak dávána do pozadí. Výpovědi nejsou závislé na čase a prostoru – jako reaktualizace se objevují vždy jako jedna možnost mezi více možnými aktualizacemi v diskursu [Andersen 2003: 12]. Analýza se pak snaží zjistit, jak se tyto strategie v dějinách rozmisťují, resp. zdali v systému jejich formování existuje nějaká pravidelnost [Foucault 2002: 99].

2.2.4 Genealogie

Podle Harringtona [2006] vedlo Foucaultovo pozdější přeformulování vztahu diskursu k materiálním praktikám a sociálním institucím k jeho příklonu k nové metodě, označované jako genealogie. Podle Andersena [2003: 17] nicméně Foucault používal pojmy archeologie i genealogie současně; genealogická analýza tedy nemůže být separována od archeologické

analýzy. Zatímco záběr archeologie vědění lze zahrnout jako analýzu regularity / rozptylu výpovědí, rámec genealogie spočívá v analýze kontinuity / diskontinuity [Andersen 2003: 30].

Genealogický výzkum si zachovává mnoho z prvků archeologie, včetně průzkumu výpovědí z archivu. Pozornost je ale směřována k novému problému – k analýze moci, která je manifestována v konceptu „historie současnosti“ [Kendall, Wickham 1999: 29]. Historie současnosti usiluje o deskripci historických konfliktů a strategií ovládnutí, kterými jsou diskursy a vědění konstituovány a kterými operují. Tento popis je pak využit jako „proti-paměť“ k zpochybňování diskursů a praktik současnosti. Genealogie tak odkazuje zpět k hegemonním podmínkám, za kterých byl diskurs ustanoven [Andersen 2003: 19]. Zabývá se tedy procesuálními aspekty diskursu a jeho pokračující povahou. Metody archeologie vědění a genealogie jsou vzájemně komplementární; zatímco archeologii lze považovat za výzkumnou metodu, genealogie je strategickým rozvojem archeologického výzkumu [Kendall, Wickham 1999: 31]. Archeologie je tak „*metodologií analýzy lokálních diskursivit, a genealogie taktikou, kterou by bylo, na základě deskriptce lokálních diskursivit, podrobené vědění přivedeno do hry*“ [Foucault 1980: 85].

Podle Kendalla a Wickhama [1999] lze archeologii chápat jako metodu, zatímco genealogie je spíše způsobem propojení archeologie k současným problémům, a tedy určitým strategickým vývojem archeologického výzkumu.

Podle Kendalla a Wickhama [1999: 34] nese genealogická analýza čtyři znaky:

1. Genealogie popisuje výpovědi, ale s důrazem na rovinu moci;
2. uvádí moc skrze *historii současnosti* a zajímá se o *původy se špatnou pověstí a s nepříjemnou funkcí*, čímž poukazuje na původ a funkce, které by jinak zůstaly skryté;
3. popisuje výpovědi jako pokračující proces, nežli jen jako záběr ze sítě diskursu;
4. odpovídá na problémy současnosti soustředěním se na strategické užití archeologie.

Genealogie tak vychází ze zaujmutí „*pohledu, který rozlišuje, odděluje a rozptyluje; který je schopen uvolnění odlišností a marginálních prvků – druh disociovaného pohledu, schopného rozložit sebe samotného, schopného roztříštit jednotu bytí člověka, jejímž prostřednictvím se předpokládalo rozšíření suverenity na události své vlastní minulosti*“ [Foucault 1998: 389]. Podle Andersena [2003: 21] tento disociovaný pohled zahrnuje široký

analytický přístup, zahrnující nejen to, co se stalo historií, ale i hledání chyb, starých či nerealistických konceptů apod.

2.2.5 Aparát (Dispositif)

Součástí Foucaultova posunu ke genealogii byl i posun od předchozího konceptu *epistémé* k novému konceptu *dispozitivu* či *aparátu* [Harrington 2006]. Aparát je „heterogenní soubor skládající se z diskursů, institucí, architektonických forem, regulačních rozhodnutí, zákonů, administrativních zařízení, vědeckých výpovědí, filosofických, morálních a filantropických propozicí – ve zkratce to, co je řečeno, i to, co není. (...) Aparát samotný je systémem vztahů, které mohou být etablovány mezi těmito elementy“ [Foucault 1980: 194]. Aparát je tedy ve své obecné podobě diskursivní i nediskursivní [Harrington 2006].

Andersen [2003: 27] tvrdí, že „zatímco archeologie vědění dělí svět na základě regulace a rozptylu výpovědí a genealogie na základě kontinuity a diskontinuity, analýza dispozitivu svět dělí na aparát na jedné straně, a na strategickou logiku na straně druhé.“ Analýza aparátu spočívá v průzkumu toho, jak jsou určité diskursivní prvky brány pryč z kontextu, ve kterém byly stvořeny a dále generalizovány, čímž se stávají dostupnou logikou pro multiplicitu diskursů, self-technologií, institucí apod., a ve zjišťování toho, jak je určitá strategická logika zaváděna skrze aparatizaci, ve které se formy – jako diskursy, technologie a architektury – spojují jako funkční prvky systému [Andersen 2003].

2.2.6 Nexus moci a vědění

Významným prvkem foucaultovské diskursivní analýzy je analýza vztahu moci a vědění. Podle Foucaulta [1980] existují v každé společnosti rozmanité vztahy moci, které charakterizují a utvářejí sociální těleso. Vztahy moci přitom nemohou být samy etablovány, konsolidovány či implementovány bez produkce, akumulace a fungování diskursu. Výkon moci je vždy spojený s ekonomikou diskursů pravdy – jednotlivci jsou subjekty produkce pravdy skrze moc a moc zároveň nemůže být vykonávána bez produkce pravdy [Foucault 1980]. Produkce pravdy je tedy výkonem moci; můžeme mluvit o nexu moci-vědění [Kendall, Wickham 1999].

Mezi mocí a věděním je komplementární, leč heterogenní vztah. Moc je vztahem sil, je nestratifikovaná, lokální, nestabilní a flexibilní; vědění je naopak vztahem forem a je stratifikované, stabilní a segmentované. Povaha moci je strategická a anonymní – její strategie se vyhýbají formám vědění, tedy tomu, co lze říci a vidět. Přestože jsou moc a vědění

vzájemně závislé, moc má primární roli – moc by existovala i bez vědění (leč pouze ve virtuální podobě), vědění by ale bez diferencujících mocenských vztahů nemělo nic k integraci. Do úsilí o zavedení kontroly či managementu je vědění zapojováno prostřednictvím různých technik moci – vládnutí. K tomu je využita široká škála forem vědění: od jednoduchých neformálních znalostí až ke komplexnímu formálnímu vědění, včetně racionálního vědění sociálních věd i vědění iracionálního. [Foucault 2000 – Kendall, Wickham 1999]

Vztahy moci jsou tedy specifickým aspektem diskursivních vztahů, které uskutečňují propojení mezi dvěma poli vědění – tím, co lze vidět, a tím, co lze říci [Kendall, Wickham 1999]. Významnou součástí moci je její produktivní funkce: moc „*musí být chápána více jako produktivní síť, která prochází celým sociálním tělesem, nežli jako negativní instance, jejíž funkci je represe*“ [Foucault 1980: 119]. Jak poznamenávají Kendall a Wickham [1999: 48], označení „moc“ je v tomto významu spíše nešťastné, protože snadno vede k asociacím s marxistickým či konspiračním chápáním moci jako skryté síly v pozadí, ovládající sociální dění. Foucault pod „moci“ rozumí více světský, technický význam coby energetického zdroje. Podobně jako je pod fyzikálním pojmem *Výkon* (angl. *Power*) označován proces, během kterého je palivo (nedokonale) spalováno v motoru za účelem (nedokonalého) řízení auta, je pod pojmem moc chápán proces ustavičného udržování věci v chodu. Tento proces je ovšem nedokonalý; stejně jako technické přístroje nefungují dokonale či vždy stejně, ani mocenské vztahy nejsou dokonalé [Kendall, Wickham 1999: 48]. V tomto pojetí tedy moc není esenciálně represivní; není vlastněna elitami, ale praktikována všemi sociálními silami, a analýza tak nemá za cíl identifikovat, *co* moci je či ji představuje, ale *jak* moc funguje [Kendall, Wickham 1999: 50].

Nedílnou součástí výkonu moci je *odpor* (resistance): moc je vykonávána vždy ve vztahu k odporu, každá síla má moc ovlivnit a být ovlivněna jinou silou. Tato kapacita pro resistenci vyplývá z výše zmíněné procesuální nedokonalosti moci [Kendall, Wickham 1999]. Mocenské vztahy existují jako funkce mnohosti všudypřítomných bodů odporu; jedná se o nezrušitelné, diferencující protějšky ve vztazích moci, které jsou podobně jako mocenské vztahy rozptýleny napříč společenskými stratifikacemi a individuálními jednotkami [Foucault 1999: 112-113]. Podle Kendalla a Wickhama [1999: 51] spolu moc a resistance tvoří řídicí stroj společnosti, ovšem jen v tom smyslu, že společně přispívají k truismu, že „nic nikdy nefunguje tak, jak by mělo“ – a nikoliv v konspiračním smyslu (tedy že odpor slouží

k tomu, aby moc fungovala perfektně). Úkolem analýzy tak je popsat způsob, jak odpor operuje coby součást moci [Kendall, Wickham 1999].

2.2.7 Subjektivita a diferenciacie

Důležitým aspektem moci, implikovaným ve vztahu moci a vědění, je subjektivita. Ve Foucaultově podání není subjekt výrobcem moci, ale jejím produktem. Aktivní role subjektu přitom není zcela zavrhnuta – subjekty jsou aktivní v produkci sebe sama coby subjektů ve smyslu subjektivizace moci. Termín *subjektivita* je použit k odlišení od častějšího pojmu *individuum*, které je obvykle chápáno jako racionální bytost, formující jednotný objekt okupující stejný fyzický prostor s tělem. [Kendall, Wickham 1999]

Podle Andersena [2003: 24] lze rozlišit dva mody diskursivních požadavků, kterými se jedinec či kolektiv stává subjektem: *subjekci* (podrobení), během které je jedinec či kolektiv prohlášen subjektem vně specifického diskursu, a *subjektivaci*, během které je jedinec či kolektiv prohlášen subjektem a zároveň si jím přeje být. Přestože v pojmech diskursivní analýzy nelze sledovat apropiaci subjektivní pozice jedincem, stále lze pozorovat, zda a jak diskurs vznáší požadavky na aktivní sebe-apropriaci subjektivních pozic [Andersen 2003]. Podle Foucaulta [1997: 177] lze v tomto ohledu mluvit o *technologiích self*, technologiích umožňujících jednotlivcům ovlivňovat svá vlastní těla, duše, myšlení a jednání k transformaci sebe sama a dosažení určitého stavu perfekce, štěstí, čistoty či nadpřirozenosti.

Podle Hansenové [2006: 16] má jazyk politickou povahu v ohledu na jeho produkci a reprodukci určitých subjektivit a identit a současnou exkluzi jiných. Tento charakter je podpořen kolektivní a strukturovanou povahou jazyka vyjádřenou v diskursivních formacích, tedy v systémech rozptylu výpovědí formujících pravidelnost [Foucault 2002]. Podle Hansenové [2006: 17] je konstrukce identity možná jen díky diferenciaci něčeho jako odlišného či „Druhého“, v duchu Derridova chápání jazyka jako systému diferenčních znaků, tvořících smysl skrze sérii vzájemného srovnávání [Hansen 2006, Derrida 1973].

Konstrukce smyslu skrze diskursivní srovnávání privilegovaného a devalvovaného znaku vede ke konceptualizaci identity na základě dvou rozměrů – pozitivního procesu *spojování* znaků a zároveň negativního procesu jejich *diferenciacie* [Hansen 2006; Laclau, Mouffe 2001]. Podle Hansenové [2006] mohou být tyto procesy analyticky separovány; oba dva jsou ale nedílným základem procesu konstruování identity. Diskurs se tak v tomto pojetí skládá z rozdílných prvků signifikace, které nabývají identitu skrze své vzájemné odlišnosti v diskursu [Andersen 2006: 54]. Klíčem k analýze diskursu se tak stává praktika artikulace,

kteřá etabluje vztahy mezi diferencemi a podobnostmi jednotlivých prvků [Andersen 2006: 50]. Podle Laclaua a Mouffeové [2001: 113] se „*praktika artikulace skládá z konstrukce uzlových bodů, které částečně upevňují význam; neúplný charakter fixace vyplývá z otevřenosti sociálna jako důsledek konstantního přetékání každého diskursu nekonečností pole diskursivity.*“ Každá sociální praktika je tak v některém svém rozměru i artikulací [Laclau, Mouffe 2001].

Diskurs v tomto pojetí je tak nikdy nekončícím procesem fixace, dějící se skrze artikulace uvnitř pole diskursivity s plynoucími vztahy [Andersen 2006]. „*Jakýkoliv diskurs je konstituován jako pokus o ovládnutí pole diskursivity, zadržetí toku diferencí, konstrukci středu*“ [Laclau, Mouffe 2001: 112]. Z tohoto hlediska tedy diskurs není přímo praktikou, ale výsledkem praktiky, která může být z pohledu analytika naplněná charakteristikami uspořádaného systému diferencí [Andersen 2006: 50].

3 Sekuritizace migrace

Tato část práce je zaměřena na analýzu enunciací oficiálního diskursu o migraci v rámci migračních a bezpečnostních politik České republiky a Republiky Slovinsko. Pozornost je věnována způsobu, jakým se migrace v 90. letech 20. století – tedy v rané etapě konceptualizace migrační a bezpečnostní politiky zkoumaných států – stala součástí diskursu oficiálních politik a jak tato konstrukce migrace jako problému souvisí s širším kontextem bezpečnostního aparátu a diskursu národní bezpečnosti státu.

3.1 Enunciacie migrace jako politického problému

Podle Campbella [1992] může být stát charakterizován jako „*nemající žádný ontologický status kromě různého jednání konstituujícího jeho realitu*“ [Campbell 1992: 9]. Suverénní politický status státu je produkován diskursem s primární a stabilní identitou, která je konstruována v čase prostřednictvím stylizovaného opakování jednání a která je tak vytvořena nikoliv jedním základajícím aktem, ale performativně prostřednictvím regulovaného procesu opakování [Campbell 1992]. Podle Hansenové [2006: 19] diskursy politik konstruují problémy, objekty a subjekty a zároveň artikuluji politiky jako odpovědi na ně. Během tohoto procesu dochází k artikulaci identit odůvodňujících ustanovení nových politik a zároveň k jejich reprodukci: identity se stávají současně základem diskursu a jeho produktem [Hansen 2006].

Přestože migrační politika České republiky nebyla během 90. let konceptualizována na strategické úrovni, reflexi vývoje v této oblasti lze nalézt ve zprávách o situaci v oblasti migrace vydávaných Ministerstvem vnitra. Jeden z prvních příkladů formujícího se oficiálního diskursu o migraci tak lze nalézt například v *Informaci o situaci v oblasti migrace na území České republiky* [Ministerstvo vnitra ČR 1994]:

„Migrace v celosvětovém měřítku se stává stále větším problémem. I když se jedná především o migraci z důvodů získání lepších životních podmínek, s narůstajícími národnostními konflikty roste počet migrantů, kteří jsou k opuštění svých domovů donuceni. Přináší však i nesporně kladné prvky jako je oživení obchodu, kulturních a společenských vztahů, což je důležité pro rozvoj společnosti. Aby byly důsledky migrace zvládnuty, je nutná úzká součinnost všech zainteresovaných ministerstev, orgánů a organizací při odpovídajícím řešení problémových situací.“ [Ministerstvo vnitra ČR 1994: 1]

Podle Hansenové [2006] mohou mít konstrukce identit v diskursu radikálně odlišné stupně „Jinakost“: od fundamentální diferenciací mezi „Já“ a „Druhým“ až po menší odlišnosti založené na základě geografických či politických reprezentací. Geografické a politické konstrukce identity bývají zároveň artikulovány s určitou časovou identitou prostřednictvím motivů opakování, pokroku, transformace či rozvoje [Hansen 2006]. V první větě výpovědi je

enunciace migrace doprovázena jejím vložení do geografického a časového kontextu; je definována jako globální problém, který nabývá na intenzitě. Jak poznamenává Hansenová [2006], časové reprezentace umisťují politickou otázku do historického diskursu, čímž se z poststrukturálního hlediska samy stávají diskursem – rámcem smyslu a optikou interpretace [Hansen 2006: 6].

K podobnému způsobu enunciace migrace došlo i v Republice Slovinsko. Krátce po vyhlášení nezávislosti v roce 1991 byla vládou přijata řada zákonů a regulací omezujících legální možnosti příchodu cizinců i jejich přístup k rozličným oblastem sociálního života, včetně zaměstnanosti. Ke konci devadesátých let tak byly vytvořeny první koncepční dokumenty [Peace Institute 2012]. Roku 1999 byla vydána *Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko*, dokument určující pozici a směr řízení imigrační politiky Republiky Slovinsko. Účelem rezoluce bylo ustálení dosud nekonzistentního řízení migrace do koherentního rozhodovacího procesu [Državni sbor Republike Slovenije 1999]. Vznik rezoluce je odůvodněn následovně [Državni sbor Republike Slovenije 1999]:

„Ekonomické, demografické a sociální rozdíly mezi státy, množství a četnost různých konfliktů a ozbrojených střetů, porušování lidských práv, ekologické a jiné komplexní katastrofy spolu s rozšiřujícími se možnostmi globální komunikace a cestování naznačují rostoucí migrační a uprchlický potenciál a pravděpodobnost významných migračních tlaků z méně rozvinutých států. Proto se mezinárodní migrace se svými různými příčinami a důsledky stala jedním z nejtěživějších problémů moderního světa. Mezinárodní společenství a státy po celém světě tudíž hledají způsoby, jak migrační a uprchlické problémy účinně řešit.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

I zde je tedy enunciace migračního tématu doprovázena konstrukcí širšího a geografického kontextu, ve kterém je migrace představena jako problém vyplývající z měnící se povahy světa, který roste na intenzitě a stává se jedním z hlavních globálních problémů doby. Původ migrace je nalezen mj. v mezinárodních konfliktech, v rozdílech mezi státy, v globální komunikaci – obě definice tak spojuje pojetí migrace jako problému majícího původ v prostoru, který je vůči státu vnější, či jej přesahuje. Jak upozorňuje Hansenová [2006], organizace prostoru, času, autority a identity státní suverenitou souvisí s konstrukcí vnitřního a vnějšího prostoru ve vzájemné opozici. Diskurs nebezpečí je součástí konstrukce státní identity; prvky stojící v cestě řádu jsou definovány jako formy „Odlišnosti“, které se následně stávají předmětem racionalizace, normalizace, trestu, disciplíny apod. [Campbell 1992: 55-56, Hansen 2006]. Podle Campbella [1992] v tomto ohledu státní projekt bezpečnosti navazuje na starší církevní projekt spásy: zatímco stát zakládá svou legitimitu na příslibu bezpečnosti občanům, kteří by dle něj jinak čelili ohrožení, církev ospravedlňuje svou roli garancí spásy svým následovníkům, které by dle ní jinak postihl osud nevykoupené smrti. *„Jak stát, tak i církev vyžadují značnou snahu k udržení pořádku uvnitř a kolem sebe, a tudíž hlásají*

evangelium strachu k zahánání vnitřních a vnějších hrozeb, v procesu, během něhož podléhají pokušení zacházet s odlišností jako s jinakostí.“ [Campbell 1992: 56].

Návazností mezi církevním projektem a governmentalitou spojovanou s moderním státem se zabýval Foucault [2007] ve své analýze pastorální moci. Podle Foucaulta vychází koncept vlády z konceptu a organizace pastorální moci a z praxe spirituálního vedení. Metafora Boha jako pastevce umožnila vznik pojetí suveréna jako podřízeného pastevce, kterému Bůh svěřil své stádo a který ke konci své vlády musí své stádo navrátit [Foucault 2007]. V tomto pojetí není břemenem pastevce nahánět strach, ale držet dohled ve smyslu ostražitosti před možným neštěstím a směřovat svou péči vůči svým chráněncům. Pastorální moc je charakteristická individualizací, kterou vykonává na multiplicitě subjektů – pastevce musí vykonávat vše pro celkovost stáda a zároveň i pro každou jednotlivou ovečku; jako prostředník k evangelické spáse dává každému subjektu stejnou hodnotu jako celku. Vztah pastora a jeho subjektu je přitom vztahem úplné subordinace, založeným na vztahu podřízení jednoho individua k druhému, na ustanovení rolí řídicího a řízeného, a na přijmutí podřízenosti subjektu na individuální úrovni. Tento vztah není nikdy dokončený – subjekt je „*poslušný za účelem toho, aby byl poslušný, za účelem dosažení stavu poslušnosti*“ [Foucault 2007: 233].

Podle Foucaulta [2007] byla institucionalizace křesťanského pastorátu pozadím procesu, během kterého se středověký stát založený na výkonu spravedlnosti stal státem administrativním a byl dále governmentalizován. Governmentalitou Foucault [2007: 144] označuje souhrn tvořený institucemi, procedurami, analýzami, kalkulacemi a taktikami umožňujícími výkon specifické moci – vlády, která je cílena na populaci, čerpá z politické ekonomie jako své hlavní formy vědění a využívá aparátu bezpečnosti jako svého esenciálního nástroje. Aspektem tohoto aparátu jsou techniky normalizace, které jsou generalizovány na populaci a mají preventivní charakter: zatímco disciplinární normalizace začíná s preskriptivně stanovenou normou, v případě aparátu bezpečnosti se normou stává vyzorovaná distribuce považovaná za více normální či žádoucí oproti jiným. Norma je tedy dedukována ze studia normalit a jejím účelem je spíše delimitace problematizovaných fenoménů do přijatelných limitů, nežli nastolení prohibičního zákona. [Foucault 2007]

Tuto logiku lze demonstrovat na analyzovaných dokumentech migrační politiky České republiky. *Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky* například poukazuje na zprávu mezíresortní skupiny, ve které byly jako největší rizika vyvolávaná migrací označeny „*vnitřní bezpečnost státu a stabilita společnosti, ohrožení pracovního trhu, právě tak jako nálady obyvatelstva s těmito problémy spojené.*“ [Ministerstvo vnitra ČR

1994: 6]. Podobně i v případě slovinské *Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko* je enunciacie migrace doprovázena jejím problematizováním jako „výzvy“ z ekonomické, humanitární a bezpečnostní perspektivy [Državni sbor Republike Slovenije 1999].¹

3.2 Migrace a diskurs aparátu bezpečnosti

Enunciace migrace jako objektu v diskursu migrační politiky je tedy spojena s její artikulací jako zdroje nebezpečí, nestability či nejistoty. Toto konstruování migrace jako problému je součástí performativního aktu, ve kterém „problém“ migrace slouží jako zdroj legitimacy pro artikulaci samotných politik jako řešení. Tím je v rámci politiky České republiky například regulace migračních toků: *“Všechna uváděná opatření směřují k tomu, aby migrační pohyby mohly být účinněji monitorovány a předcházelo se tak neočekávaným zvrátům”* [Ministerstvo vnitra ČR 1995: 36]. Deklarovaným cílem migrační politiky České republiky se stává dosažení *„regulované migrace, jejíž dopady nebudou Českou republiku ohrožovat“* [Ministerstvo vnitra ČR 1997]. Tato artikulace nutnosti řízení migrace se netýká pouze migrace ve smyslu pohybu osob, ale i integrace menšin. Například v *Informaci o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 1995* [Ministerstvo vnitra ČR 1996] je tak navrhováno „etablování“ rostoucí asijské komunity za účelem omezení bezpečnostních rizik, zahrnujících i radikalizaci domácí populace.² V případě *Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko* je artikulován rozsáhlý regulační program, zahrnující mj. koordinaci *„nezbytného imigračního přílivu do aktivního obyvatelstva“* státu, zamezení nelegálního přistěhovalectví i monitorování migrační situace ve světě [Državni sbor Republike Slovenije 1999].

Společným charakterem většiny těchto programových cílů je jejich normalizační charakter – deklarovanou snahou není mezinárodní migraci zcela zamezit, ale především zabránit nežádoucímu vývoji. V tomto ohledu lze znovu odkázat k normalizačním technikám bezpečnostního aparátu. Podle Foucaulta [2007] lze rozlišit tři modalitý vládnutí: legální mechanismus, disciplinární mechanismus a dispositiv bezpečnosti. Legální mechanismus spočívá v binárním dělení na povolené a zakázané a v párování zakázaného jednání s trestem. Disciplinární mechanismus má podobnou trestně orientovanou formu, do které ale zahrnuje

---

¹ „Rozvoj migrační politiky je všude choulostivou záležitostí. Velmi komplexní fenomén migrace, od uprchlíků přes imigranty, sezónní pracovníky a nelegální migraci až k mezinárodnímu organizovanému zločinu, ovlivňuje ekonomické, sociální a kulturní oblasti společnosti a představuje výzvu z ekonomické a humanitární perspektivy, stejně jako i pro bezpečnostní a obrannou politiku.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

² „Nelze přehlédnout, že v posledních několika letech v ČR značně roste asijská komunita. (...) Při řešení migrační problematiky je nutno brát zřetel na etablování této komunity v ČR, a to jednak z hlediska bezpečnosti státu, jednak s ohledem na fakt, že izolace této komunity může přinést zakonzervování vznikajících xenofobních projevů domácího obyvatelstva.“ [Ministerstvo vnitra ČR 1996: 5]

i dohled, diagnózu a transformaci subjektů. Mechanismus dispositivu bezpečnosti spočívá ve vkládání nežádoucího fenoménu do sérií možných událostí a v kalkulaci, která zohledňuje samotnou reakci moci na tento fenomén. [Foucault 2007]

Namísto binárního dělení tak dochází k etablování vyzozorovaného průměru jako optima a zároveň jako vlnového rozsahu, který nesmí být překročen [Foucault 2007]. Jedním ze základních rysů tohoto mechanismu je práce s nahodilostí či s nejistotou – na rozdíl od legálního a disciplinárního mechanismu se mechanismus bezpečnosti pokouší o uchopení fenoménů na úrovni jejich přirozenosti či efektivní reality, kterou se snaží použít jako podporu a učinit její komponenty funkční ve vztahu jeden k druhému. Zatímco tedy zákon zakazuje a disciplína nařizuje, bezpečnostní aparát odpovídá na realitu limitací, kontrolou či regulací [Foucault 2007]. Podle Foucaulta rozvoj tohoto mechanismu úzce souvisí s rozvojem ideologie liberalismu a kapitalistické formy ekonomiky: „*hra liberalismu – nezasahovat, umožnit volný pohyb, nechat věci nabrat vlastní směr; laisser faire, passer et aller – jednoduše a fundamentálně znamená jednat tak, že se realita rozvíjí, jde svou cestou a nabírá svůj vlastní směr podle zákonů, principů a mechanismů reality samotné*“ [Foucault 2007: 70].

Enunciace migrace jako rizika v rámci migračních politik ale nezahrnuje pouze její negativní artikulaci ve smyslu zdroje nejistoty, nebezpečí či ohrožení. Například v *Informaci o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 1994* dochází ke klasifikaci mezinárodní migrace na migraci negativní, označenou jako destabilizující, a pozitivní, spojovanou s demografickým, ekonomickým či kulturním přínosem [Ministerstvo vnitra ČR 1995].³ V případě *Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko* je ekonomický, demografický a sociokulturní rozvoj státu přímo deklarován jako cíl regulací imigrace [Državni sbor Republike Slovenije 2001].⁴

Ve vztahu k tomuto dvojznačnému pojetí migrace lze poukázat na ambivalentní povahu konceptu rizika. Jak poukázal Ewald [1991] ve své analýze rizika a pojištění, „*na rozdíl od pojmu nebezpečí je pojem rizika spojován s koncepty šance, pravděpodobnosti, eventuality či nahodilosti na jedné straně a s koncepty ztráty či poškození na straně druhé*“ [Ewald 1991: 199]. Podle Ewalda [1991] koncept rizika úzce souvisí s konceptem pojištění

---

³ „*Hovoří se o migraci pozitivní, ať už z pohledu demografického, ekonomického či kulturního, o migraci pracovní. Zároveň se však varuje před migrací nekontrolovatelnou, neřízenou či nelegální, která z bezpečnostního hlediska představuje destabilizující faktor.*“ [Ministerstvo vnitra ČR 1995: 17]

⁴ „*Za zvážení těchto obecných a specifických podmínek, především v jejich omezení, Republika Slovinsko vede přistěhovaleckou politiku orientovanou v souladu se zásadami relativní svobody pohybu, solidarity a humanitárnosti tak, aby migrace byla iniciativou k ekonomickému, demografickému a sociokulturnímu rozvoji Republiky Slovinsko.*“ [Državni sbor Republike Slovenije 2001]

jako praktiky specifického typu racionality, která je formalizovaná kalkulem pravděpodobností a která dává nový mód existence nežádoucím událostem. Jak upozorňuje Campbell [1992], nebezpečí není objektivní okolností, ale je konstruováno interpretací. Jak uvádí Ewald [1991], v případě technologií pojištění „*není nic rizikem samo o sobě (...), ale na druhou stranu, cokoliv může být rizikem, což záleží na způsobu, jak je nebezpečí analyzováno*“ [Ewald 1991: 199]. Riziko má v pojetí technologií pojištění tři charakteristiky – je kalkulovatelné, kolektivní a představuje kapitál [Ewald 1991]. Podobně s rizikem pracuje i aparát bezpečnosti: riziko je generalizováno na populaci, je podrobováno analýze a kalkulaci, a prostřednictvím technik normalizace dochází k cirkulaci a maximalizaci pozitivních prvků a k minimalizaci těch, které jsou interpretovány jako negativní [Foucault 2007]. Fenomén migrace v tomto ohledu není výjimkou – v migrační politice, jako diskursu následujícího logiku aparátu bezpečnosti, je podrobován analýze a jeho nežádoucí prvky se stávají subjektem normalizace, zatímco jeho pozitivním elementům je necháván volnější průběh.

Ambivalentní hledisko, ve kterém je migrace konstruována jako objekt vyžadující současně správu za účelem využití jejích pozitivně konstruovaných prvků, tak i restrikcí s cílem potlačení jejích negativních či rizikových stránek, je v migrační politice České republiky přítomné stále, jak dokazuje *Strategie migrační politiky České republiky z roku 2015*, koncepční dokument definující zásady, cíle a nástroje migrační politiky České republiky [Ministerstvo vnitra ČR 2015a]:

„Migrační strategie České republiky musí vést k posilování pozitivních aspektů migrace a k co nejúčelnějšímu potírání negativních jevů a s migrací spojených rizik.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2015a: 4]

O významu bezpečnostní logiky svědčí zároveň i to, že jsou nově definované zásady migrační politiky řazeny prioritně s ohledem na jejich bezpečnostní význam [Ministerstvo vnitra ČR 2015a].

3.3 Sekuritizace migrace v bezpečnostní politice

Jiný způsob enunciacie migrace lze pozorovat v diskursu bezpečnostní a obranné politiky. Prvním strategickým dokumentem bezpečnostní politiky České republiky, který se do určité míry migrací zabýval, je *Bílá kniha o obraně České republiky z roku 1995* [Ministerstvo obrany České republiky 1995]. Cílem tohoto dokumentu bylo shrnutí dosavadního vývoje v oblasti bezpečnosti, vojenské politiky a výstavby armády a uvedení programu závazného pro armádu [Ministerstvo obrany České republiky 1995]. Zároveň se jednalo o první veřejně

dostupný strategický dokument shrnující bezpečnostní zájmy a nástroje České republiky a rizika a hrozby, vůči kterým se bezpečnostní aparát vymezuje. Strukturou se tak dokument podobá budoucím bezpečnostním a obranným strategiím. Dokument obsahuje výčet devíti rizik a ohrožení, přičemž migrace je problematizována jako jeden z potenciálních důsledků vyplývajících z rizika politické nestability krizových regionů [Ministerstvo obrany České republiky 1995].⁵ Migrace tedy není vymezena jako hrozba sama o sobě; namísto toho je spolu s dalšími objekty artikulována jako devalvovaný znak sloužící k identifikaci jiného rizika.

O dva roky později je již ale migrace artikulována jako samostatné riziko. Například v *Záměru koncepce výstavby Armády České republiky s výhledem do roku 2005*, dokumentu z roku 1997, jehož deklarovaným cílem bylo dosažení rozhodnutí o realizaci výstavby Armády ČR k plnění úkolů stanovených Národní obrannou strategií ze stejného roku je migrace uvedena v rámci výčtu ohrožení „*vůči kterým musí být Armáda ČR schopna účinně zasáhnout*“ [Ministerstvo obrany 1997: 3] v následující podobě:

„*Rozsáhlé migrační vlny prostoupené ozbrojenými polovojenskými skupinami a neorganizované plenícími tlupami, které není možno kontrolovat a jejichž pronikání na území ČR není Policie ČR schopna zamezit.*“ [Ministerstvo obrany 1997: 3]

Téměř stejným způsobem je migrace artikulována jako bezpečnostní riziko ve dvou strategických dokumentech z roku 1999 – v *Bezpečnostní strategii České republiky*⁶ a ve *Vojenské strategii České republiky*⁷. Přestože se tyto nové definice drobně liší, jejich logika zůstává stejná – dochází k artikulaci specifické formy migrace, která je kategorizována jako jev, který může „*přímo nebo nepřímou negativně působit na společnost, funkce státu či občany České republiky*“ a který může přerůst v bezpečnostní hrozbu [Ministerstvo zahraničních věcí 1999: 5]. Společným znakem je zde velký rozsah migračního pohybu a riziko násilí.

Podobně byla migrace jako téma bezpečnostní politiky artikulována i v případě bezpečnostní politiky Republiky Slovinsko. Již v roce 1993 byla vydána *Resoluce o pokynech pro národní bezpečnost Republiky Slovinsko* [Državni zbor Republike

---

⁵ „*Přetrvávající vnitropolitická nestabilita ve střední a východní Evropě, na Balkáně, Blízkém a Středním východě, v Asii i v Africe a nevyřešené etnické i teritoriální otázky mohou vést k použití zbraní hromadného ničení při řešení vnitřních i vnějších problémů, k sociálním výbuchům, národnostním a územním konfliktům s následnou silnou migrací uprchlíků.*“ [Ministerstvo obrany České republiky 1995: 7]

⁶ „*Rozsáhlé migrační vlny, jejichž pronikání na území státu může přerůst do násilné činnosti migrantů.*“ [Ministerstvo zahraničních věcí 1999: 6]

⁷ „*Rozsáhlé migrační vlny, jejichž pronikání na území státu může přerůst do násilné činnosti migrantů (nelegální pronikání velkých neozbrojených i polovojensky vyzbrojených skupin ekonomických migrantů).*“ [Ministerstvo obrany 1999: 2]

Slovenije 1993], dokument ustanovující základní rysy bezpečnostní a obranné politiky státu, který byl zároveň prvním koncepčním dokumentem bezpečnostní politiky Republiky Slovinska zabývající se migrací jako bezpečnostní otázkou. Podobně jako v českých dokumentech bezpečnostní a obranné politiky, i v tomto dokumentu jsou artikulovány bezpečnostní hrozby, které jsou rozděleny na vojenské a vnitřní. Migrace je v rámci této kategorizace přiřazena k hrozbám vnitřní bezpečnosti:

„Masa uprchlíků přecházející přes hranice jednotlivých států v důsledku vojenského konfliktu v sousedních zemích nebo ilegální masové překročení státní hranice v kontextu ekonomických a politických migračních toků, podmíněné také budoucí restrikcí přílivu zahraniční pracovní síly, což by mohlo ohrozit vnitřní stabilitu.“ [Državni zbor Republike Slovenije 1993]

Jak ve slovinské, tak i české bezpečnostní politice došlo k enunciaci problému migrace na základě podobné logiky i formy: specifická kategorie migrace – definovaná především na základě velkého rozsahu migračního pohybu – je označena jako riziko či hrozba vůči bezpečnosti státu. Tento proces artikulace hrozby byl popsán kodaňskou školou bezpečnosti jako tzv. sekuritizace. Oproti Foucaultově pojetí bezpečnosti jako dispozitivu souvisejícího s governmentality definují Buzan, Waever a de Wilde [2005] bezpečnost ve více tradičním pojetí jako „*krok, jímž se politika dostává mimo zavedená pravidla hry a který rámuje určité téma buď jako zvláštní druh politiky, nebo jako záležitost stojící ‚nad‘ standardním politickým jednáním*“ [Buzan, Waever, de Wilde 2005: 34]. Sekuritizace je v tomto pojetí specifickou, radikální formou politizace; jedná se o proces, během kterého politický, resp. sekuritizační aktér postrčí veřejný problém z politického prostoru do bezpečnostní roviny použitím rétoriky existenční hrozby za účelem prosazení a ospravedlnění mimořádných bezpečnostních opatření [Buzan, Waever, de Wilde 2005: 31]. Vzhledem ke své sociálně konstruované povaze je tento proces charakteristický svou intersubjektivitou (odvíjí se od vyhodnocování bezpečnostních hrozeb, pro jejichž definování mají různé státy rozdílné prahy) a samoreferenční povahou (není určující, zda hrozba objektivně existuje, ale zda je o její existenci přesvědčeno publikum, jemuž je bezpečnostní rétorika adresována) [Buzan, Waever, de Wilde 2005, Eichler 2002].

Jak upozorňuje Hansenová [2006], v rámci poststrukturalního paradigmatu se nepředpokládá, že by materiální fakta mohla sama o sobě potvrzovat svou objektivní existenci; v tomto ohledu je tak konstruktivistický přístup kodaňské školy kompatibilní s poststrukturalním přístupem k bezpečnosti, ve kterém se problémy či fakta stávají otázkami bezpečnosti prostřednictvím jejich konstrukce uvnitř diskursu. V klasickém pojetí je koncept bezpečnosti buď explicitně definován jako národní bezpečnost, nebo implicitně čerpá z tohoto

spojení se státem, což vyplývá z vazby smyslu bezpečnosti k národnímu státu jako historicky specifické formy politické komunity [Hansen 2006]. Základy spojení bezpečnosti a státní suverenity lze podle Campbella [1992] nalézt v hobbesovské filosofické tradici, v rámci jejíhož podání je „*bezpečnost jednotlivců a jejich schopnost vést pohodlný život ohrožena existencí přirozeného stavu a dosažena jejich vzájemným odevzdáním suverenity společné síle*“ [Campbell 1992: 61]. Podle Campbella [1992] je v jádru tohoto diskursu strategie „Jinakost“, založená na konstrukci vnitřního prostoru jako racionálního, civilizovaného a uspořádaného státu na jedné straně a vnějšího prostoru jako iracionálního, chaotického a anarchického na straně druhé. Skrze toto normativní rozdělení je konstruován svět, ve kterém suverénní státy existují v podmínkách anarchie a války a ve kterém zahraniční politika současně rozděluje a spojuje stát a mezistátní systém [Campbell 1992: 68].

Národní bezpečnost tak představuje zvláštní formu konstrukce identity [Campbell 1992, Hansen 2006]. Podle Hansenové [2006: 30] je v základě tohoto diskursu jak provázání s konceptem suverénního státu a s artikulací radikální formy identity, tak i specifická rétorická a diskursivní síla udělující moc a zároveň zodpovědnost subjektům diskursu. Diskurs národní bezpečnosti čerpá z politicky mocné identity národní komunity a současně maskuje svou specifickou, historickou a tudíž spornou povahu konstruováním bezpečnosti jako objektivního, nehistorizovaného požadavku [Hansen 2006]. Konstruování hrozby jako *existenční* implikuje, že bezpečnostní diskurs konstruuje smysl zvýšené priority a dramatu, tvrdící, že pokud „bezpečnostní problém“ nebude vyřešen, dojde k fatálním následkům [Buzan, Waever, de Wilde 2005]. Konstruování hrozby „národní bezpečnosti“ či „strategickému zájmu“ je tak provázáno s nabýváním objektivního charakteru a s určitou rétorickou a politickou naléhavostí [Hansen 2006].

Samotný pojem „bezpečnost“ v tomto ohledu představuje „zmocňující“ pojem, určující prioritu politických témat a legitimizující použití ozbrojené síly, posílení pravomocí vlády a další mimořádná opatření [Buzan, Waever, de Wilde 2005]. Podle Hansenové [2006: 31] je bezpečnostní diskurs charakteristický dvojitou politickou dynamikou – současně dávají subjektům legitimní moc k podniknutí výjimečných opatření a zároveň tyto subjekty konstruují s určitou zodpovědností k činění těchto opatření. Jinak řečeno, artikulace problému jako hrozby vyžadující protiopatření je provázáno s konstruováním odpovědnosti za její zodpovězení. Opuštění od této dynamiky pak není možné bez reartikulace problému způsobem, který již není bezpečnostní – v tomto ohledu lze mluvit o tzv. desekuritizaci [Hansen 2006, Buzan, Waever, de Wilde 2005].

3.4 Enunciace migrace v diskursu národní bezpečnosti

Zatímco tradiční bezpečnostní politika států a s ní spojený výzkum byly zaměřeny především na oblast diplomacie, vojenské bezpečnosti a zajištění vnitřní stability politického režimu, po skončení studené války se pozornost přesunula k dalším oblastem, z části i díky teoretické činnosti kodaňské školy [Mareš, Zeman 2010]. Podle Buzana, Waevera a de Wildeho [2005] se akademická debata mezi tradičním „úzkým“ a novým „širokým“ pojetím bezpečnosti rozproutila v důsledku nespokojenosti se zúžením výzkumného pole bezpečnostních studií v dobách studené války na téma konvenčního a nukleárního zbrojení. Tato nespokojenost byla zpočátku motivována rostoucím významem ekonomické a environmentální agendy v mezinárodních vztazích v 70. a 80. letech 20. století, a rostoucím zájmem o problematiku organizovaného zločinu a skupinových identit v 90. letech [Buzan, Waever, de Wilde 2005]. Buzan, Waever a de Wilde [2005] argumentují ve prospěch rozšířeného pojetí bezpečnosti tím, že tradiční úzké pojetí spočívající ve ztotožnění bezpečnosti a vojenské síly bylo náchylné k hrozbě nadměrné sekuritizace, například v podobě dlouhotrvající jaderné parity mezi USA a Sovětským svazem. Rozšířená koncepce bezpečnosti tak spolu s jejím konstruktivistickým pojetím jako etiketizační aktivity představuje aktuální možnost řešení nových problémů generovaných v době globální dominance liberalismu za současného umožnění kritiky a rekonstrukce nežádoucích sekuritizačních aktivit [Buzan, Waever, de Wilde 2005].

V případě analyzovaných dokumentů z devadesátých let skutečně dochází k artikulaci rozšířeného pojetí bezpečnosti, nicméně za zachování konstrukce rizik a hrozeb jako objektivních fenoménů, jak ukazuje například následující výpověď z *Bílé knihy o obraně České republiky*:

„V době bipolárního rozdělení světa byla z velké části známá rizika, která mohla být příčinou konfrontace. Bylo jednodušší je předvídat a přijímat příslušná protiopatření. Po rozpadu blokového systému vstoupil svět do nové etapy, vyznačující se na jedné straně podstatným snížením rizika globálního konfliktu, na druhé straně však vznikla celá škála rizik nových, s daleko méně předvídatelnými důsledky.“ [Ministerstvo obrany České republiky 1995]

Podobně i v *Resoluci o pokynech pro národní bezpečnost Republiky Slovinsko* je popsána změna politického uspořádání zahrnující vznik nových bezpečnostních problémů:

„Globální sociální změny v Evropě a ve světě v posledních letech spustily kromě procesů demokratizace ve státech a ve vztazích mezi nimi i sérii složitých ekonomických, politických a zejména bezpečnostních otázek.“ [Državni zbor Republike Slovenije 1993]

Obě tyto výpovědi konstruují reprezentaci světové politiky pomocí společných prvků – zatímco etapa studené války je přímo nebo implicitně uzavřena, nová „etapa“ je

charakterizována vzestupem nových problémů a rizik. Podle Hansenové [2006] si státy zachovaly modalitu klasického bezpečnostního diskursu, ale začaly ji aplikovat i v oblastech mimo tradiční vojenský záběr [Hansen 2006]. Podle Campbella [1992: 18] proklamace „zrození“ nové etapy světové politiky po ukončení bipolarity vytvářejí neproblematizovanou historickou představu, kterou je stvrzována legitimita nového světového uspořádání a role „Západu“ v něm. Byla tak konstituována reprezentace světa v kontextu globalizace nejistoty, invokující zvyšující se tendence k diskursivní ambivalenci a nerozhodnosti [Campbell 1992]. Nová globalizovaná mnohost kontingencí nemohla být obsažena do etablovaných mocenských struktur a prostorovostí; nebezpečí již nebylo možné nadále jednoduše lokalizovat do „vnějšího“ a bezpečnost do „vnitřního“ prostoru státu [Campbell 1992]. Podle Campbella [1992: 18] se nejedná jen o výsledek interdependance či proliferační hrozeb, ale o vpád kontingencí činících dosavadní prostorovosti moci a diskursivní praktiky problematické. Klíčovou se tak stává role nerozhodnosti v derridovském smyslu „plující neurčitosti“, neredukovatelné v podmínkách své existence a etablovaných způsobů reprezentace [Campbell 1992]. Podle Campbella [1992] tato irupce kontingencí dává příležitost blíže pozorovat proces konstituce identit základními diskursy.

4 Genealogie sekuritizačního diskursu o migraci

V této části práce je diskurs migrační a bezpečnostní politiky zkoumaných států analyzován z hlediska jeho transformací a změn v kontinuitě. Analýza je rozdělena na čtyři části s ohledem na sledované pravidelnosti a kontinuity. Toto rozčlenění je nicméně vzhledem k propojení koncepční sítě diskursu především orientační.

4.1 Osa identity a evropeizace politiky

V předchozí kapitole bylo poukázáno na to, jak enunciací migrace jako bezpečnostního problému úzce souvisela s konstrukcí specifických geografických a časových reprezentací, umožňujících artikulaci nových hrozeb včetně migrace v bezpečnostním diskursu tím, že jim poskytovaly smysl a tudíž i legitimitu. Kromě artikulace migrace jako „nového“ či „stále intenzivnějšího“ problému tyto reprezentace také otevírají otázku mezinárodní politické a bezpečnostní integrace, která je spojována i s migrační otázkou. Zatímco enunciací migrace jako hrozby navazovala na měnící se konstrukci „Druhého“ vůči kterému se identita diskursu vymezovala, artikulace politických řešení na tuto hrozbu úzce souvisí s měnící se konstrukcí identity „Já“ uvnitř diskursu migrační a bezpečnostní politiky. Mezi prvními příklady takové konstrukce jsou následující dvě výpovědi z *Bílé knihy o obraně České republiky*:

„Česká republika po skončení studené války hledá své místo ve společenství demokratických států a v budoucím evropském bezpečnostním systému. Chce být stabilizujícím prvkem střední Evropy a součástí moderní evropské civilizace.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 1995: 6]

„Při hledání místa v bezpečnostním systému Evropy a světa vychází Česká republika především z historických, kulturních i hospodářských tradic sounáležitosti se západní civilizací.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 1995: 8]

Podle Hansenové [2006] jsou identity diskursivně konstruované prostřednictvím konstituování hranic a definování prostoru; v případě diskursů zahraničních politik je toto načrtávání prostoru tradičně soustředěno na národní stát prostřednictvím privilegovaní diskursu národní bezpečnosti na abstraktní úrovni a konstrukce identit jiných států, regionů či regionů na konkrétní úrovni [Hansen 2006: 42]. Výpovědi výše jsou příkladem takového způsobu konstrukce identity: identita „Já“ je spojována s prostorem „evropské“ či „západní civilizace“, spojované s dalšími pozitivními znaky, jako je „demokracie“ či „moderní“. Tato návaznost je přitom artikulována jako nedokončený proces či „hledání“; první výpověď je v tomto ohledu artikulována jako cíl do budoucna, v druhé pak jako odkaz na minulost. Podle Hansenové [2006: 35] jsou diskursy „návratu“ do Evropy či „Západu“ typické pro politický diskurs střední Evropy na začátku 90. let. Představují příklad artikulace určité identity jako

nadřazené a současně totožné s identitou „Já“ – k tomu dochází současnou artikulací prostorového spojení a časové separace. Návaznost takové artikulace identity na otázku migrace lze nalézt například v *Bílé knize o obraně České republiky*:

„Je strategicky významné, že všichni sousedé České republiky jsou nebo mají zájem stát se členy stejných bezpečnostních a integračních uskupení. Česká republika rovněž dbá na zajištění státních hranic a na regulaci jejich prostupnosti z hlediska budoucích závazků vyplývajících z členství v EU, má zájem na uzavírání a plnění readmisivních smluv jako významného nástroje postupu proti nelegální migraci, rozvíjí spolupráci v oblasti boje proti zločinu a posiluje regionální spolupráci.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 1995: 8]

V této výpovědi dochází současně k artikulaci potřeby regulace migračních pohybů napříč hranicemi státu a specifické reprezentace státu jako části integrujícího se mezinárodního uskupení. Integrace postupu proti nelegální migraci – v tomto případě v podobě uzavírání readmisivních smluv – se tak stává nejen otázkou regulace rizika nelegální migrace, ale také součástí širšího zájmu na mezinárodní integraci. Podobně je téma migrace a evropské integrace spojováno v následující výpovědi z *Informace o situace v oblasti migrace na území České republiky za rok 1996*:

„Evropské státy hledají řešení své migrační politiky v opatřeních na národní úrovni zpřísněním imigračních zákonů, rozšiřováním seznamu tzv. bezpečných zemí původu a bezpečných zemí azylu a uzavíráním dvoustranných smluv o vzájemném zaměstnávání pro migrující pracovníky s časovým omezením. Zároveň je na mnoha mezinárodních fórech konstatováno, že k potírání negativních dopadů migrace a zejména nelegální migrace může napomoci pouze společný, panevropský a globální postup všech zúčastněných zemí, avšak při zajištění svobodného pohybu osob a ochrany těch, kteří v nouzi o takovou ochranu žádají.“ [Ministerstvo vnitra ČR 1997]

V první větě této výpovědi je vytvářen obraz migrační politiky jako otázky přítomné napříč evropskými zeměmi, které rozvíjí správu nad migrací na úrovni národních politik a bilaterálních úmluv. Druhá věta výpovědi pak akcentuje potřebu společného postupu v řešení migrace na evropské i globální úrovni. Tento integrační projekt je spojován s normalizací nežádoucích prvků migrace – obzvlášť pak nelegální migrace – a je zdůrazněn jako jediná účinná cesta řešení dané otázky. Výpověď je také příkladem akcentace potřeby umožnění svobodného pohybu a ochrany žadatelů o azyl, čímž dochází k artikulaci specifické kategorie migrantů – „uprchlíků“ – jejichž status úzce souvisí s praktikou v podobě podání žádosti o azyl. Tento proces spojování mezi sekuritizací migrace a integrací politiky na evropské úrovni lze nalézt také v *Bezpečnostní strategii České republiky* z roku 1999, ve které je harmonizace vízové politiky se zeměmi Evropské unie deklarována mezi opatřeními proti nelegální migraci:

„Ochrana proti nelegální migraci. Výraznými prvky organizovanosti se vyznačuje i nelegální migrace, jejíž nezvládnutí by mohlo vytvářet sociální tenze a narušit stabilitu. Česká republika proto vytváří koncepci modernizace vízového procesu a kontroly osob na hranicích a bude usilovat o harmonizaci své vízové politiky se zeměmi EU.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 1999: 11]

Ve výpovědi je nelegální migrace artikulována jako hrozba vůči sociální stabilitě společnosti, čímž je legitimizováno nasazení protiopatření. Přestože spojení migrační politiky s evropskou úrovní není ve výpovědi blíže objasněno, zdroj jeho legitimacy lze nalézt v další výpovědi ze stejného dokumentu:

„Stabilita a mír v Evropě i ve světě nejsou věci samozřejmou, ale jsou výsledkem úsilí všech zúčastněných stran. Česká republika se proto ve spolupráci s dalšími aktéry podílí na odstraňování destabilizujících jevů a na posilování a ochraně svobody a demokracie ve světě. Je připravena hájit svobodu, suverenitu a územní celistvost nejen svou, ale i svých spojenců. V tomto ohledu doplňuje své zájmy o alianční a ‚evropské prvky‘, zejména v souvislosti se zapojováním České republiky do NATO a do společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie (EU).“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 1999: 5]

V této výpovědi dochází k artikulaci specifické prostorové identity státu jakou součástí evropského prostoru. Identita státu je spojována s evropským regionem prostřednictvím akcentace privilegovaných znaků, jako je „stabilita“, „mír“, „ochrana svobody a demokracie“. Tyto znaky, artikulovány jako politické zájmy, jsou párovány jak s identitou státu, tak i s identitou „dalších aktérů“. Prostřednictvím tohoto párování je tak dosahováno diskursivní stability, dávající smysl kolektivnímu směřování bezpečnostní politiky. Je tak zvěcněna konstrukce „evropské“ či „západní“ identity podobně jako v předcházejících dokumentech bezpečnostní politiky, v tomto případě však dochází k akcentaci abstraktní úrovně identity jako zdroje legitimacy pro kolektivní politický přístup.

I v případě bezpečnostní politiky Republiky Slovinsko lze sledovat úzkou souvislost mezi artikulací otázky migrace a tendencí k harmonizaci politiky s ostatními státy v regionu. Součástí této artikulace je ale větší důraz na specifičnost prostorového rozměru identity regionu a státu. Jeden z prvních příkladů lze nalézt v *Resoluci o pokynech pro národní bezpečnost Republiky Slovinsko z roku 1993*:

„Po zhroucení politického, ekonomického a vojenského bipolárního systému je demokratický svět konfrontován s hlubokou sociální a hospodářskou krizí a všeobecnou zaostalostí bývalých socialistických zemí. Tento proces dává zvláštní rozměr rozpadu socialistických států jako Sovětského svazu, Jugoslávie a ČSFR. Balkánské války a ozbrojené konflikty v některých zemích bývalého Sovětského svazu obzvlášť poukazují na potřebu rozvoje koncepce národní bezpečnosti a systému kolektivní bezpečnosti v Evropě a ve světě.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1993]

V této výpovědi dochází ke konstituování specifické identity postsocialistických zemí, která je kromě teritoriálního vymezení konstruována i s časovým rozměrem, ve kterém jsou tyto regiony vykresleny jako krizové a „zaostalé“, čímž je dosažena diferenciacie této identity vůči identitě „demokratického světa“. I zde tak dochází ke konstituci identity prostřednictvím evokace „diskursu návratu“, konstruujícího společnou prostorovou dimenzi v podobě „demokratického světa“ a časovou separaci na základě „zaostalosti“ postsocialistických zemí [Hansen 2006]. Krizová povaha tohoto „zaostalého“ regionu je

definována v sociální, ekonomické i vojenské rovině, přičemž právě vojenská dimenze – ve smyslu hrozby vojenských konfliktů – je použita k odůvodnění potřeby kolektivizace bezpečnosti. Tím dochází k dalšímu utváření identity diskursu národní bezpečnosti:

„Pro Slovinskou republiku jako součást nové mezinárodní reality a jako země v bezprostřední blízkosti krizové oblasti Balkánu má národní bezpečnost prvořadý význam. Tato hodnota a cíl Slovinské republiky realizuje zahraniční politiku založenou na zásadách Charty OSN, závěrečných dokumentech z Helsinek a Paříže, jakož i dalších mezinárodních nástrojů s cílem spoluvytvářet takové mezinárodní vztahy, které posilují vzájemnou důvěru a harmonii a vylučují použití síly jako prostředku řešení mezinárodních nedorozumění a konfliktů. Proto rozvíjí otevřenou a konstruktivní zahraniční politiku a dobré vztahy se sousedními zeměmi a aktivně se podílí na činnosti mezinárodních institucí a organizací, přičemž podněcuje a přijímá všechny úspěchy demokratizaci mezinárodních vztahů.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1993]

Dochází tak k artikulaci specifčnosti slovinské identity prostřednictvím diferenciací se sousedícím „krizovým“ regionem Balkánu. Podle Hansenové [2006] byl slovinský diskurs národní bezpečnosti po vyhlášení nezávislosti země artikulován na základě výrazné diferenciací mezi Evropou a Balkánem, prostřednictvím které se stát konstruoval nejen jako „navracející se“ součást Evropy, ale zároveň i jako „most“ mezi těmito dvěma regiony. Diskurs národní bezpečnosti je přitom ve výpovědi zároveň spojován s odvoláváním se na mezinárodní či globální komunitu v řešení bezpečnostních problémů. Jak upozorňuje Hansenová [2006], univerzální diskurs v podobě odkazování na „mezinárodní komunitu“, „univerzální lidská práva“ apod. má specifický smysl; na jednu stranu artikuluje politický subjekt zdánlivě bez teritoriálních hranic, na druhou stranu je ale tento subjekt vždy dáván do vztahu k partikulárním sadám identit [Hansen 2006]. Jinak řečeno, součástí konstrukce „univerzálního diskursu“ je diferenciací vůči identitám konstruovaným v nesouladu s „univerzálními“ požadavky. V univerzálním diskursu tak dochází k diferenciací mezi těmi, kdo „univerzální“ principy přijali, a těmi, kdo v tomto přijetí „selhali“; tím tak dochází ke konstrukci prostorové a časové identity zároveň [Hansen 2006].

Naproti tomu v *Resoluci o imigrační politice Republiky Slovinsko* z roku 1999 lze pozorovat odklon od univerzálního diskursu směrem k akcentaci role Evropské unie:

„V Evropě, a to jak v absolutním, tak i relativním významu jako jednoho z regionu světa je otázka migrační politiky mezi centrálními oblastmi politiky. Na jedné straně globalizace ekonomik a regionálních integrací, jako je Evropská unie prostřednictvím vytvoření společného trhu a k podpoře hospodářského růstu a konkurenceschopnosti, vyžaduje proces odstranění vnitřních hranic mezi členskými státy. Na druhé straně je potřeba kontroly přílivu a usídlování cizinců ze zbytku světa, či z takzvaných ‚třetích‘ zemí.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

„Z těchto důvodů, stejně jako z roviny ekonomického, sociálního a demokratického rozvoje Slovinska je vyžadována identifikace imigrační politiky, která bude formovat integrující a flexibilní entitu populačního, ekonomického, sociokulturního a politického rozvoje Republiky Slovinsko. A přitom takové imigrační politiky, která je v rovnováze s imigračními politikami dalších evropských zemí jako integrální součást procesu sloučení do Evropské unie.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

Tyto výpovědi ukazují rostoucí význam evropského projektu na diskurs migrační politiky, ve kterém se harmonizace politik stává nedílnou součástí širší regionální integrace. V první výpovědi přitom dochází ke zdůraznění otázky kontroly migrace v souvislosti na rozšíření evropského prostoru. Jak upozorňuje Foucault [2008: 67], důsledkem liberálního umění vlády je vznik dodatečných svobod prostřednictvím zavedení nových forem kontroly a intervence. Takřka stejným způsobem je problematika migrace konstruována ve výpovědi výše: rozšíření pole svobody prostřednictvím odstranění hranic vyžaduje státní intervenci, kontrolující a regulující vstup do tohoto prostoru zvenčí.

V diskursu politik obou zkoumaných států tak konstituce vlastní identity úzce souvisela s problematizací migrace, a to i v její sekuritizační rovině. Enunciace „evropské“ identity úzce souvisela nejenom s „diskursem návratu“, ale i s procesem mezinárodní harmonizace či „evropeizace“ nástrojů migračních politik.

4.2 Řízení migrace a sekuritizace xenofobie

Přibližně od začátku 21. století lze v migračních a bezpečnostních politikách pozorovat stále častější artikulaci nutnosti aktivního řízení migrace, což bylo především v České republice legitimizováno prostřednictvím spojování migrace s pozitivně konstruovanými znaky. Příkladem je následující výpověď ze *Zprávy o situaci v oblasti migrace za rok 2002* [Ministerstvo vnitra ČR 2003: 5]:

„V České republice dochází k zásadní proměně v účelu migrace. Z pasivní „obranu“ před nežádoucí migrací, resp. imigrací se do popředí stále intenzivněji dře ekonomické a nyní i společenské „využití“ migrace a přistěhovalectví. Obecně se začalo prosazovat povědomí, že migrace a zejména imigrace se bude muset napříště stát jedním z efektivních nástrojů řešení dalšího ekonomického rozvoje této země i součástí jejího společenského vývoje.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2003: 5]

Tato výpověď deklaruje prostřednictvím dramatických prvků (např. „zásadní proměna“, „stále intenzivněji“) a konstrukce identity migrační politiky jako nástroje ekonomického a společenského rozvoje změnu směrem k aktivnímu řízení. Podobně jako v první polovině 90. let tak dochází k artikulaci migrace ve smyslu „příležitosti“. Roku 2003 je pak vydán první koncepční dokument migrační politiky České republiky v podobě *Zásad politiky vlády v oblasti migrace cizinců*. Tento dokument deklaruje následujících šest zásad migrační politiky:

„Zásada 1. Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace.

Zásada 2. Migrační politika státu je založena na koordinovaném postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy a na podpoře ze strany dalších subjektů zabývajících se migrací.

Zásada 3. Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními.

Zásada 4. Migrační politika státu neklade překážky legální migraci, a podporuje imigraci, která je pro stát a společnost v dlouhodobé perspektivě přínosná.

Zásada 5. Realizace migrační politiky státu předpokládá široké zapojení nevládních a dalších organizací občanské společnosti.

Zásada 6. Česká republika se spolupodílí na úsilí světového a evropského společenství na řešení migračních důsledků humanitárních krizí a na odstraňování příčin těchto jevů.“ [Vláda ČR 2003]

Tyto zásady představují v mnoha ohledech shrnutí charakteristik prvků diskursu migrační politiky. První zásada současně artikuluje návaznost na společnou politiku Evropské unie a nutnost řízení migrace, což druhá zásada doplňuje o potřebu harmonizace jednotlivých úrovní governmentality, ke kterým je v páté zásadě přidána i občanská společnost. Třetí a čtvrtá zásada etablojí isomorfní vztah mezi legální a nelegální migrací a politikou správy v prvním případě a represe v druhém.

V návaznosti na politiku aktivního řízení migrace došlo v české bezpečnostní politice k akcentaci otázky xenofobie jako bezpečnostní otázky. Například v *Bezpečnostní strategii České republiky* z roku 2003 se tak tematika integrace migrantů jako chráněné hodnoty dostává mezi výčet strategií vnitřní bezpečnosti:

„ČR usiluje o důsledné odhalování a postihování projevů xenofobie, rasismu a politického extremismu. S použitím preventivních i represivních opatření usiluje o maximální redukci viditelných i latentních forem extremismu. Významnou úlohu připisuje preventivním opatřením na ochranu příslušníků národnostních a etnických menšin s cílem podporovat bezkonfliktní a tolerantní multikulturní soužití. Významným příspěvkem k prevenci xenofobních postojů veřejnosti jsou vzdělávací aktivity v oblasti lidských práv a multikulturní výchovy a systémový přístup státních orgánů k integraci cizinců.“ [Ministerstvo obrany 2003: 14]

Tato výpověď představuje ukázkou sekuritizace xenofobie a extremismu jako hrozeb ohrožujících chráněnou hodnotu multikulturního soužití. Ve stejném dokumentu přitom represivní přístup vůči nelegální migraci zůstává mezi prioritami vnitřní bezpečnosti, kde je artikulován společně s cílem harmonizace politiky s Evropskou unií.⁸ Další výpověď sekuritizující protiimigrační postoje lze nalézt například ve *Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004* [Ministerstvo vnitra 2005]:

„V řadě zemí, zejména v těch, které v posledních patnácti letech prošly demokratickými změnami, zůstává v myšlení lidí odmítavý postoj k imigrantům a jistá předpojatost. Řízením a kontrolou imigrace a zejména zvýšeným důrazem na posílení širokospektrálně působících integračních programů, v našich podmínkách se jedná o Koncepci integrace cizinců, se státy snaží předcházet sociální exkluzi, tj. vydělení imigrantů

---

⁸ „ČR usiluje o výrazné omezení všech forem nelegální migrace a s ní spojených nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak opatřeními vnitřními. ČR důsledně harmonizuje a uplatňuje migrační, vízovou a azylovou politiku EU. Prioritou zůstává plná implementace Schengenských dohod“ [Ministerstvo obrany 2003: 14]

z většinových společností v cílových zemích, která bohužel i v řadě zemí Evropské unie existuje a která může být potenciálně spojena z bezpečnostními riziky.“ [Ministerstvo vnitra 2005: 7]

V této výpovědi je riziko protiimigračních postojů svázáno s konstrukcí specifické časové identity, artikulující tyto postoje jako určitý relikv či historické dědictví z totalitního období; je tak utvářena identita umisťující xenofobii do pozice „totalitní minulosti“ oproti identitě diskursu. Dochází tedy ke konstrukci inkluze migrantů jako privilegovaného znaku, legitimizujícího rozvoj integrační politiky. Podle Huysmans [2000: 766] souvisí politizace xenofobních či protiimigračních postojů s artikulací strachu z „oživení evropské minulosti“, který představuje konstitutivní prvek evropského integračního procesu. Tato dynamika má přitom v rámci bezpečnostního diskursu o migraci ambivalentní povahu: na jednu stranu bezpečnostní aparát artikuluje potřebu bojovat proti oživení nacionalistických či xenofobních diskursů, na druhou stranu artikulace migrace jako akutního problému či zdroje nebezpečí přítomná v bezpečnostních a migračních politikách nepřímo legitimizuje nacionalistické, rasistické či xenofobní postoje vůči imigrantům [Huysmans 2000].

V případě politiky Republiky Slovinsko došlo k odlišnému způsobu akcentace aktivního řízení migrace, artikulovaného spíše nežli akcentací pozitivních znaků spojovaných s migrací konstruováním reprezentace situace založené na dramatizaci migračního problému jako „nového“, „intenzivního“ či „náhlého“ a tudíž vyžadujícího nasazení politických opatření. Roku 2002 byla vydána *Resoluce o migrační politice Republiky Slovinsko*, dokument potvrzující a doplňující zásady, cíle a základy předchozí resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko [Državni sbor Republike Slovenije 2002]. Významnou součástí dokumentu je popis nové migrační situace, který lze předvést na následujících dvou výpovědích:

„Moderní migrační proud se svým typem a zeměpisnými vzory liší od minulosti. Vnitřní otevřený prostor Evropské unie podporou zásad volného pohybu osob, kapitálu, zboží a služeb změnil hranice regionálních a denních pohybů lidí a zároveň změnil i strukturu migrantů. Vznik „postindustriálního“ migračního vzorce představuje poslední ze tří vln migrace po druhé světové válce a zahrnuje tři poměrně odlišné složky: vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, žadatele o azyl a neregulární, „nelegální“ nebo „skrytý“ pohyb.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002]

„Také se změnila geografická vzory migrace, například teprve nedávno se země emigrace staly zeměmi imigrace. Ke konci studené války se z velké části kvůli geopolitickým a ekonomickým změnám otevřely nové migrační cesty mezi východem a západem evropského kontinentu. To vedlo k velmi intenzivnímu pohybu osob, ve kterém se střední a východní Evropa, zejména pak kandidátské země na členství v Evropské unii, stávají stále různorodějším migračním prostředím. Skrze své pokračující migrační toky z východu na západ, v největší míře po nelegálních cestách, byly stále více ztotožňovány s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002]

Dochází tak k novému způsobu konstrukce migrace, spočívajícího ve vykreslení nového geografického a časového rozměru – vnitřního „otevřeného“ prostoru Evropské unie, do

kterého směřují migrační toky zahrnující stále silněji i „skrytý“ pohyb spojený s nelegální činností. Jak upozorňuje Karotis [2007], v sekuritizačním diskursu o migraci lze v tomto ohledu mluvit o kriminologické ose konstruující obraz „migranta – zločince“ jako nebezpečného „Druhého“, čímž je migrace interpretována jako hrozba vůči veřejnému pořádku. Na tento popis migračního prostředí navazuje i měnící se přístup k řízení migrace:

„Novou dynamiku migračních toků doprovázely nové formy řízení migrace. Se sníženým přílivem růstu zaměstnanosti v souvislosti s rostoucí poptávkou po pracovní síle, zejména vysoce kvalifikované, v některých případech nekvalifikované, na počátku 21. století ve vyspělém světě a zejména v Evropě nastávají zásadní změny, které nemají účinky pouze na intenzitu a kvalitu migračních toků s novými směry a regiony, které se vplétají do tohoto procesu, ale také na reakce zemí a komunit na migrační fenomény. Roste trend řízení migrace a řízení migrační politiky na regionálních úrovních, z nichž je Evropská unie nejzřetelnější, a to jak potřebou řídit migrační politiky na globální úrovni, tak i tím co může být viděno jako proces boje různých zájmů pro redefinici kategorií migrace a kodifikaci rozsahu povoleného a rozsahu nelegálního pohybu lidí.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002]

V této výpovědi dochází k akcentaci řízení migrace prostřednictvím artikulování problematiky migrace jako akutního problému vyplývajícího jak z popisu nové situace jako procházející „zásadní změnou“, tak i zařazením reakcí států a populace do kalkulace výsledků těchto změn. Podobně jako v případě české migrační politiky i v případě Republiky Slovinsko dochází k reflexi xenofobních či protiimigrantských postojů v populaci, které v tomto případě nicméně nejsou přímo sekuritizovány:

„Obecně platí, že počet lidí, který se každý rok stěhuje, a migrační proudy, ať už řízené nebo ne, se ještě zvýší. To samo o sobě, s výjimkou masového exodu, není nic špatného. Některé ekonomické analýzy ukazují, že migrace je většinou přínosem pro celou společnost. Nicméně, fenomén mezinárodní migrace je nyní velmi běžně spojován s negativním akcentem, kde je spojován s pozorností vůči zneužívání azylových systémů, nedostatečnou kontrolou národních hranic, s hrozbou pro národní a mezinárodní bezpečnost a stabilitu. Na mnoha místech existuje negativní postoj části místních obyvatel vůči přistěhovalcům a přistěhovalcům, který může být spojen s vysokou mírou nezaměstnanosti a názory, že přistěhovalci by se mohli stát ekonomickou zátěží nebo ohrožují politickou a socioekonomickou stabilitu, zatímco především nedokumentovaní jednotlivci jsou často vnímáni jako zločinci.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002]

V této výpovědi jsou vytvářeny dvě kategorie migrace: migrace jako přirozený jev, spojovaný s ekonomickým rozvojem, a migrace jako negativní jev či hrozba pro stabilitu státu, společnosti i mezinárodního společenství. Protiimigrační postoje jsou přitom dávány do souvislosti s ekonomickou, sociální i politickou nestabilitou a s kriminalitou. Tyto negativní znaky jsou přitom konstruovány jako „názory“: výpověď má tak ambivalentní hledisko, ve kterém k sekuritizaci migrace dochází nepřímou prostřednictvím artikulací kolektivních strachů populace ze socioekonomického ohrožení. Podle Karotise [2007] lze v tomto ohledu mluvit o ekonomické dimenzi sekuritizačního diskursu o migraci, prostřednictvím které je migrace konstruována jako zdroj ekonomické destabilizace. Tento diskurs konstruuje migranty jako nebezpečné „Druhého“ prostřednictvím jejich spojování s negativními představami poklesu mezd, tvorbou nezaměstnanosti, přeplnění pracovního trhu či excesivní zátěží sociálního

systému [Karotís 2007]. Podle Huysmans [2000: 767] je „welfare šovinismus“ častou strategií artikulace kulturní identity do prostoru sociální politiky, která se může projevovat jak v radikální podobě na základě stigmatizování migrantů jako skupiny vykořisťující sociální systém, ke kterému nemají legitimitu, tak i v umírněně podobě na základě snahy o omezení sociálních práv z důvodu upřednostnění „vlastní“ komunity při alokaci zdrojů [Huysmans 2000]. Dochází tak k diskvalifikaci migrantů ze sociálního systému prostřednictvím dramatizace problematiky sociálního státu jejím rámováním jako bezpečnostního diskursu, kde jsou zkušenosti ekonomické a sociální nejistoty přeloženy do terminologie strachu z migrantů [Huysmans 2000].

4.3 Externalizace hranic a sekuritizace integrace

V návaznosti na proces evropeizace migrační a bezpečnostní politiky lze pozorovat také transformaci prostorové reprezentace hrozby migrace ve smyslu její externalizace za hranice Evropské unie, resp. schengenského prostoru. Tato externalizace nesouvisí pouze s abolicí hraničních kontrol a souvisejícími přípravami, ale i s měnící se formou legitimizace migrace i mechanismů jejího řízení. Jak je vyjádřeno ve *Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004*, 1. květen roku 2004 představuje zlomový okamžik vzhledem k podřízení státní migrační politiky politice Evropské unie.⁹ Téma migrace je artikulováno jako jedno „z nejvýznamnějších témat tvořících společný zájem unie“ [Ministerstvo vnitra ČR 2005: 6]. V případě diskursu českých migračních politik je přitom migrace nadále konstruována v pozitivních pojmech jako příležitost:

“(…) Názory na imigraci se mění, imigrace se stává svým způsobem vítanou a podporovanou, neboť imigrační zemi pomáhá do jisté míry nahradit chybějící pracovní potenciál např. v podobě specializovaných odborníků, kvalifikovaných i nekvalifikovaných pracovníků. Může ovlivňovat v pozitivním směru výkon národní ekonomiky imigrační země, ale má i zpětnou vazbu na ekonomiku země původu migrantů například tím, že profituje z finančních prostředků, kterými imigranti podporují své rodiny v zemích původu.“ [Ministerstvo vnitra 2004: 6]

V této výpovědi je migrace artikulována ve spojení se znakem ekonomického prospěchu jak v imigrační, tak poprvé i v emigrační zemi. Kromě ekonomického hlediska je imigrace konstruována i jako nezbytné řešení demografických problémů státu.¹⁰ Paralelně k tomuto

---

⁹ „Zlomovým datem v plejádě vnitrostátních i zahraničních aktivit České republiky je 1. květen 2004, kdy se republika stala plnoprávným členem Evropské unie. Od tohoto okamžiku v řadě oblastí, které jsou předmětem společného zájmu unie, se podřizuje národní legislativa a praxe legislativě společenství. To vytváří platformu pro koordinovaný a na stanovených principech a pravidlech sjednocený postup v těchto oblastech, a to nejen uvnitř společenství, ale zejména navenek, ve vztazích se třetími státy.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2005: 6]

¹⁰ „Vzhledem k prognóze postupného stárnutí a úbytku obyvatelstva je rozsáhlejší imigrace do Evropy v nadcházejících letech nejen pravděpodobná, ale také nezbytná.“ [Ministerstvo vnitra 2006: 6]

přístupu ale pokračuje i proces sekuritizace prostřednictvím spojování migrace s riziky, jako je nelegální migrace, terorismus či organizovaný zločin:

„Legislativní tvorba Evropské unie nejen liberalizuje podmínky imigrace, ale současně stanovuje i pravidla pro její ovlivňování a řízení. Migraci je nezbytné usměrňovat a kontrolovat, zamezit živelnosti a s ní spojeným negativním projevům, zejména migraci nelegální a jejím dopadům na bezpečnostní situaci v imigrační zemi. Velmi výrazným faktorem ovlivňujícím současnou imigrační politiku je bezesporu obava z mezinárodního terorismu. Cílové země, mezi něž se řadí i Česká republika, se proto snaží, i při zmírňování restriktivního charakteru imigračních podmínek, aplikací nových legislativně technických prostředků a rozšiřováním vzájemné spolupráce vytvářet účinná opatření proti pronikání a působení mezinárodního terorismu, nelegální migraci, obchodu s lidmi a narkotikem a dalším souvisejícím jevům. V této souvislosti lze hovořit např. o informačních systémech SIS3, VIS4 a nebo o zavádění biometrických prvků do cestovních dokladů viz a případně dalších identifikačních dokladů.“ [Ministerstvo vnitra 2005: 7]

Tato výpověď je příkladem pokračujícího upevňování ambivalence mezi vnímáním migrace jako příležitosti vyžadující řízení státem a jako hrozby vyžadující restrikcí. Migrace je popsána jako něco, co je třeba kontrolovat; ve výpovědi se doslova píše o potřebě „zamezit živelnosti“. Dochází tak k uplatnění logiky bezpečnosti ve foucaultovském smyslu normalizace prostřednictvím omezení variace [Foucault 2007]. Současně ve výpovědi dochází k sekuritizaci migrace prostřednictvím jejího spojování s hrozbami terorismu a dalších znaků, utvářejících spojení mezi migrací a kriminalitou [Karat 2007]. Prostřednictvím těchto konstrukcí jsou legitimizovány nové bezpečnostní praktiky, které mají za cíl umožnit kontrolu a normalizaci migrace za současného neohrožení liberálního směřování imigrační politiky. Těmito praktikami jsou nové technologie: informační systémy, biometrické pasy a další techniky kontroly, které jsou zároveň integrovatelné do širšího evropského systému.

Dalším významným historickým bodem v tomto ohledu byla příprava a vstup zemí do schengenského prostoru v roce 2007. Související snížení státní kontroly nad hraničními přechody vedlo k přehodnocení metody ochrany státních hranic i způsobu zajištění vnitřní bezpečnosti státu:

„Vstup České republiky do Schengenu nepřinesl z bezpečnostního hlediska výrazné změny v oblasti migrace. Úplné odstranění kontrol na pozemních státních hranicích (dnešních vnitřních schengenských hranicích) však znamená pro Českou republiku komplikovanější možnosti odhalování nelegální migrace. Nelegální migranti jsou tak nyní detekováni na vnější schengenské hranici nebo při pobytových kontrolách.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2009: 131]

V důsledku marginalizace státních hranic jako technologie kontroly migrace (s výjimkou bezpečnosti mezinárodních letišť) došlo ke dvěma prostorovým posunům v sekuritizačním diskursu. Zaprvé, zdroj nelegální migrace je nově identifikován v schengenských hranicích; imigranti překračující hranice schengenského prostoru představují potenciální přistěhovalce pro všechny členské státy. Zadruhé, oslabení kontroly státu nad vlastními hranicemi je vyváženo posílením kontroly migrantů uvnitř populace. Lze tedy hovořit o externalizaci

hrozby migrace ze státních hranic na schengenské na jedné straně a o internalizaci kontroly nad migrací na straně druhé. Tato kontrolní činnost spočívá především v prověřování legálnosti pobytu cizinců na území České republiky, má ale i více disciplinační rozměr.¹¹

Jak poznamenává Huysmans [2004], technologie hraničních kontrol jako pasy, elektronické systémy, ale i povolení pobytu či uznání diplomů nejsou jen nástroji kontroly pohybu, ale také technologiemi umožňujícími kategorizaci nebezpečného či jinak rušivého svobodného pohybu operující na základě dvojí modalit. Zaprvé, tyto technologie umožňují objektivizaci distinkce mezi vnitřní a vnější doménou volného pohybu a tedy konstituci teritoria Evropské unie jako objektu vládnutí, a zadruhé, prostřednictvím své návaznosti na legislativní rámec kategorizují smysl legální a ilegální aktivity a legitimního a nelegitimního násilí [Huysmans 2004]. V souvislosti s rozšířením schengenského prostoru a opuštěním vnitřních hraničních kontrol tak lze pozorovat posun k novým modalitám kontroly, které rekonstituují legitimitu a identitu státu a Evropské unie.

Souběžně s internalizací kontroly pokračoval i transnacionální trend posilování vnějších hranic schengenského prostoru. V září roku 2011 byly rozšířeny úkoly Evropské agentury pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (FRONTEX) a zavedeny „evropské jednotky pohraniční stráže“ [Ministerstvo vnitra ČR 2012]. Ve stejný rok byl spuštěn Vízový informační systém, elektronický databázový systém členských států EU, zefektivňující řízení o udělení víza poskytováním kompletní „vízové historie“ žadatelů zastupitelským úřadům členských států [Ministerstvo vnitra ČR 2012]. Tento přístup je legitimizován v *Bezpečnostní strategii České republiky* z roku 2011 v následující podobě:

„Komplexním jevem, který může ovlivnit bezpečnost ČR, je mezinárodní migrace. Pro hodnocení migračních jevů, nastavení souvisejících politik a řešení možných hrozeb je určující účast ČR v EU a schengenském prostoru. Zrušení kontrol na vnitřních hranicích států EU významným způsobem ovlivňuje způsob ochrany území ČR i ve vztahu k potírání nelegální migrace a klade zvýšené nároky na spolupráci členských států EU při ochraně jejich vnějších hranic. V oblasti ochrany vnějších hranic EU proto ČR prosazuje dokončení a využívání moderních velkokapacitních informačních systémů a zavedení systémů registrace vstupu a výstupu, které ve svých důsledcích přispějí k zajišťování bezpečnosti společného prostoru.“ [Ministerstvo zahraničních věcí 2011: 14]

Tato výpověď je příkladem sekuritizace migrace prostřednictvím jejího spojení s tematikou transformace ochrany hranic. Podle Huysmans [2000] měl evropský integrační proces zásadní roli v sekuritizaci migrace prostřednictvím sekuritizace vnitřního evropského

---

¹¹ „Lze říci, že kontroly zahraničních osob a jejich případné sankcionování za porušení právních předpisů České republiky má své opodstatnění. Jejich cílem není pouze represe, ale mají i preventivní charakter, tj. zlepšení povědomí o povinnostech a tím i dodržování právních předpisů České republiky těmito osobami.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2009: 131]

trhu na základě předpokladu, že abolice vnitřních hraničních kontrol povede k ohrožení veřejného pořádku či vlády práva. Jak upozorňuje Ivanová [2011], rozlišení mezi „bezpečnou“ či „stabilní“ vnitřní a „nebezpečnou“ či „anarchickou“ vnější doménou je konstitutivním prvkem moderního státu konstruujícího suverenitu na základě teritoria. Redefinice hranic v důsledku vstupu do schengenského prostoru měla za následek rozmělnění této distinkce a nárůst poréznosti státních hranic, projevující se snížením schopnosti kontroly komunikace a pohybu kapitálu i osob [Ivan 2011]. Podle Ivanové [2011] v tomto ohledu sekuritizační diskurs o migraci představuje pokus o rekonstrukci hranic *zevnitř* jak prostřednictvím institucionalizace kontrolních a represivních mechanismů, tak i zaměřením se na kulturní rozdíly mezi imigranty a majoritní populací. Transnacionální informační systémy tak představují odpověď na problém externalizace hranic a internalizace kontroly: propojují ochranu vnějších hranic evropského prostoru s mechanismy vnitřní státní kontroly a regulace.

Podobně jako v případě politiky České republiky, i v diskursu politiky Republiky Slovinsko došlo k transformaci diskursu v souvislosti na integraci země do Evropské unie a schengenského prostoru. V tomto diskursu je ale akcentována specifická prostorová identita státu jako ležícího při vnější hranici Schengenu, čímž nedochází k plné externalizaci hranic jako v případě České republiky. V *Resoluci o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko* z roku 2010 tak dochází k sekuritizace problematiky migrace v následující podobě:

“Za účelem řízení a prevence ilegální migrace bude Slovinsko monitorovat a analyzovat situaci v této oblasti, provádět dozor nad hraničními přechody a vyrovnávacími opatřeními v zemi, bránit nelegálnímu pobytu imigrantů v zemi, podporovat spolupráci v této oblasti se sousedními zeměmi a podílet se v rámci Evropské unie na výměně statistických informací a analýze rizik v oblasti nelegální migrace a přeshraniční trestné činnosti a realizaci společných aktivit v schengenské hranici. Zvláštní pozornost bude věnována výměně operativních informací s policejními silami sousedních zemí a členských států EU, zejména policejními silami ze zemí jihovýchodní Evropy, které jsou zdrojem nelegální migrace.” [Državní sbor Republike Slovenije 2010]

Vzhledem k přítomnosti schengenské hranice si tak kontrola části vnější hranice státu zachovává svůj tradiční význam, který je navíc v důsledku evropeizace migrační politiky akcentován. Přitom ale dochází i k zdůraznění vnitřní kontroly a regulace migrace a nutnosti zavedení transnacionálních kontrolních praktik a technologií umožňujících koordinovaný postup s ostatními zeměmi Evropské unie i se zeměmi, z kterých migrace pochází.

Nově artikulovaným rizikem se v migrační i bezpečnostní politice stala živelnost migračních toků do schengenského prostoru, měnících své trasy v reakci na odlišnou úroveň

zabezpečení schengenských hranic v různých státech.¹² Tím se vrací sekuritizace migrace na základě jejího konstruování jako náhlé masové krize či „vlny“ – například v *Obranné strategii České republiky* z roku 2012 je migrace uvedena jako příklad „strategického šoku“. V návaznosti na diskurs ochrany vnějších hranic Schengenu lze pozorovat artikulaci nových technologií governmentality migrace:

„Přestože Česká republika nepatří mezi cílové země syrských žadatelů o azyl, považuje za prioritu především stabilizaci syrských uprchlíků v místě jejich aktuálního pobytu. Proto poskytuje finanční prostředky na humanitární pomoc pro obyvatelstvo v Sýrii i pro potřeby uprchlíků v sousedních zemích, zejména v Libanonu a Jordánsku.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2014: 187]

Politika humanitární pomoci je tak legitimizována jako prostředek stabilizace krizových oblastí a tedy i jako preventivní prvek migrační politiky. Dochází tak k transnacionalizaci vládnutí, kdy v zájmu bezpečnosti populace vnitřního prostoru jsou normalizační techniky aplikovány i na populaci prostoru vnějšího.

4.4 Spojování migrace s dalšími hrozbami

Sekuritizace migrace mnohdy úzce souvisí s artikulací jiných bezpečnostních otázek, problémů či hrozeb. Především v diskursu české bezpečnostní politiky lze pozorovat dlouhodobou tendenci ke spojování nelegální migrace s dalšími bezpečnostními riziky, jako je organizovaný zločin či radikalizace společnosti. Příkladem tohoto vývoje jsou následující dvě výpovědi z *Bezpečnostní strategie České republiky* z roku 2001:

„ČR je odhodlána vytvořit podmínky pro účinný boj proti nelegální migraci, zejména spojené s působením mezinárodního organizovaného zločinu, provázené zvýšenou kriminalitou a možným nárůstem xenofobních postojů obyvatelstva. Pro účinný postup proti tomuto riziku je ČR připravena důsledně harmonizovat a uplatňovat vízovou politiku v součinnosti s politikou zemí Evropské unie.“ [Ministerstvo obrany ČR 2001: 10]

„Regionální konflikty a rozdíly životní úrovně jsou příčinnou významné politické a ekonomické migrace. V evropském kulturním a historickém prostředí jde o citlivou otázku. Negativní reakce některých skupin obyvatelstva imigranty odsouvá na okraj společnosti, kde se mohou zapojit do individuální i organizované kriminality. Tato činnost následně zhoršuje vztah domácího obyvatelstva k přijímání dalších cizinců.“ [Ministerstvo obrany ČR 2001: 4]

Zatímco v první výpovědi dochází ke spojování nelegální migrace s hrozbou organizovaného zločinu a dalšími nežádoucími znaky, jako je kriminalita či nárůst xenofobie v populaci, druhá výpověď se zabývá problematikou sociálního vyloučení migrantů, které je konstruováno jako vedoucí ke vzrůstu kriminality migrantů na jedné straně a k prohlubování negativních postojů populace na straně druhé. Podle Karotise [2007] lze v sekuritizačním

---

¹² „Tato opatření na pozemních řecko-tureckých hranicích měla ale za následek přesměrování tras nelegální migrace, což bylo patrné na pozemní bulharské hranici a turecko-řecké mořské hranici. Velkým rizikem proto zůstává, že po skončení výše zmíněných řeckých operací by mohlo dojít k náhlému přílivu velkého množství migrantů, kteří se soustřeďují v Turecku, do zemí EU/Schengenu.“ [Ministerstvo vnitra ČR 2013: 174]

diskursu o migraci identifikovat sociální osu, na základě které jsou migranti a uprchlíci prezentováni jako hrozba kulturní homogenitě a identitě přijímacího státu, a jsou tudíž rámováni jako sociální hrozba. Takový diskurs zdůrazňuje bipolární opozici na *my* a *oni* posouváním migrantů do role kulturního „Druhého“ a tvarováním jejich vztahů ke společnosti konfliktním způsobem [Karotis 2007]. Zatímco v první výpovědi lze hovořit o sekuritizaci migrace spíše na základě přepisování znaků spojených s kriminalitou, druhá výpověď je příkladem nepřímé sekuritizace logikou Karotisovy sociální i kriminologické osy ve smyslu konfliktního konstruování vztahu mezi migranty a „společností“ či její částí.

V návaznosti na události 11. září 2001 a související vývoj mezinárodní politické situace došlo k akcentaci problematiky terorismu. Jak ukazuje následující úryvek z úvodu předsedy vlády České republiky Vladimíra Špidly k *Bezpečnostní strategii České republiky* z roku 2003, terorismus se stal jedním z nejdůležitějších témat bezpečnostní politiky, čímž se z něj také stává jeden z nejvíce devalvovaných znaků, vůči kterým se identita diskursu národní bezpečnosti vymezuje:

„Česká republika se nachází uprostřed stále stabilnější Evropy. Máme velmi dobré vztahy se všemi našimi sousedy, jsme součástí spojeneckého svazku v rámci Severoatlantické aliance a vstupujeme do Evropské unie. Nebezpečí však nevymizela. V posledních letech je stále zřetelnější, že v současném, úzce propojeném světě přestává hrát vzdálenost roli. Ohrožují nás nebezpečí, která vznikají daleko od území České republiky, ale přesto se naši země přímo dotýkají. Po teroristických útocích proti USA z 11. září 2001 následovaly další proti cílům v různých částech světa. Není pochyb, že mezinárodní terorismus spolu se šířením zbraní hromadného ničení jsou těmi nejzávažnějšími hrozbami současnosti. Bouřlivý rozvoj techniky přináší řadu zlepšení do našeho každodenního života, zároveň však činí naši společnost zranitelnější. Proto vláda v novelizované Bezpečnostní strategii klade důraz na kvalitní ochranu elektronických, komunikačních a informačních sítí. Vláda zohledňuje rovněž skutečnost, že naši bezpečnost ohrožuje organizovaný zločin a korupce.“ [Ministerstvo obrany ČR 2003: 2]

V této výpovědi dochází k artikulaci mezinárodního zločinu a šíření zbraní hromadného ničení jako nejzávažnějších hrozeb a představujících tak znaky radikálně odlišných „Druhých“ vůči konstruované identitě „Já“, která je spojována s evropským prostorem, Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí. Identita „Druhého“ je konstruována na základě specifického spojení prostorové a časové reprezentace; „nebezpečí“ je označeno jako vznikající daleko od prostoru státu, ale současně jako všudypřítomné v propojeném, technologickém světě. V *Bezpečnostní strategii* tak dochází k akcentaci nestátních subjektů jako identity „Druhého“, vůči kterému se diskurs národní bezpečnosti vymezuje:

„Hlavními aktéry mezinárodní politiky zůstávají státy. Jejich postavení se však dynamicky vyvíjí. Mění se vlivem globalizačních a integračních procesů, v důsledku posilování postavení nevládních aktérů a občanů; dochází k omezování suverenity států ve prospěch ochrany práv a svobod občanů. Výsledky těchto procesů ale bývají zneužívány, přičemž právě některé nestátní subjekty - především teroristické organizace, extremistické skupiny a organizovaný zločin - podporované některými státy v současnosti znamenají primární hrozbu pro státy i občany.“ [Ministerstvo obrany ČR 2003: 2]

Jak ukazuje tato výpověď, nejsilnější artikulovanými nestátními hrozbami jsou hrozby terorismu, extremismu a organizovaného zločinu. Přestože pojetí „migrace jako hrozby“ v tomto výčtu chybí, migrace je jako v rámci stejného dokumentu několikrát artikulována ve spojení s výše uvedenými hrozbami. První způsob enunciací spojení mezi terorismem, extremismem a organizovanou kriminalitou spočívá v propojení těchto jevů prostřednictvím identifikace zdroje těchto příčin v „nestabilních“ vnějších regionech:

„Na periferii euroatlantického prostoru existují méně stabilní regiony a státy. V případě, že nestabilita přeroste v krizi nebo ozbrojený konflikt, který je často doprovázen masovým porušováním základních lidských práv a svobod, vzniká hrozba rozsáhlých migračních vln. Zároveň se tyto oblasti nestability zpravidla stávají živnou půdou a útočištěm pro teroristy, extremisty a organizované zločince včetně mezinárodních pašeráků a obchodníků se zbraněmi a nebezpečnými materiály.“ [Ministerstvo obrany ČR 2003: 10]

Masová migrace z nestabilních regionů je tak konstruována jako přemostění mezi vnitřním a vnějším prostorem, umožňující průchod nežádoucích elementů do vnitřního území státu. To navazuje na druhou formu spojování migrace s dalšími hrozbami: artikulací hrozby organizovaného zločinu společně s nelegální migrací, terorismem, ekonomickou kriminalitou a dalšími nežádoucími prvky:

„Organizovaný zločin se stává agresivnějším, využívá stále důmyslnějších metod. Zaměřuje se na výrobu a distribuci drog, nelegální migraci, obchod s lidmi, krádeže duševního vlastnictví, počítačové pirátství, krádeže aut, prostituci a nelegální obchody včetně obchodu se zbraněmi. Lze očekávat snahu pronikat do dalších oblastí. V poslední době dochází k propojování organizovaného zločinu s teroristickými skupinami do účelových aliancí. Organizované skupiny zločinců se uchylují k finanční kriminalitě za účelem získávání prostředků pro svou činnost a soukromých zisků formou daňových úniků, bankovních podvodů a legalizace finančních prostředků z trestné činnosti. Riziko aktivit organizovaného zločinu v ČR nadále trvá.“ [Ministerstvo obrany ČR 2003: 10]

Podle Ryabova [2012] hrozba nelegální migrace představuje v evropských bezpečnostních diskurzech centrální problém tzv. bezpečnostního kontinua ve smyslu sdíleného porozumění komplexu bezpečnostních hrozeb, které vytváří a zároveň udržuje propojení mezi nelegální migrací, terorismem, uprchlictvím, kriminalitou, etnickými konflikty a dalšími konstruovanými hrozbami. Třetí forma enunciací migrace ve spojení s jinými hrozbami je založena na diferenciaci světových regionů na vyspělý „Sever“ a zaostalý „Jih“, který je artikulován jak jako zdroj nelegální migrace, tak i extremismu, terorismu, změny klimatu a ozbrojených konfliktů:

„Ke vzniku hrozeb přispívá prohlubující se nerovnováha mezi Severem a Jihem. Ekonomické a sociální zaostávání Jihu vede k nespokojenosti jeho obyvatelstva. To vytváří živnou půdou pro radikalizaci, extremismus a terorismus. Nespokojenost se životními podmínkami vede k migraci, mnohdy ilegální, do zemí Severu. Užívání nešetrných technologií v méně rozvinutých oblastech významně přispívá ke zhoršování životního prostředí. Dochází i ke zostřování soupeření o neobnovitelné či těžko dostupné zdroje – např. vodu, což představuje další bezpečnostní hrozbu.“ [Ministerstvo obrany ČR 2003: 10]

Sekuritizace migrace je tak dávána do úzké souvislosti s dalšími „nevojenskými“ či „asymetrickými“ hrozbami, což vyplývá z jejího transnacionálního charakteru. Tento proces spojování proniká i do diskursu migrační politiky – například ve *Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2001* je zmíněn vliv boje proti terorismu na bezpečnostní aspekty migrační politiky.¹³ O rok později, ve *Zprávě o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2002*, byla akcentován vztah mezi nelegální migrací a organizovaným zločinem:

„Nelegální migrace je všeobecně považována za jeden z civilizačních fenoménů 21. století, vyvolává ohrožení vnitřní stability společnosti a ohrožuje bezpečnostní situaci zejména v cílových vyspělých zemích Evropské unie a v tranzitních zemích středovýchodní Evropy. Souvisí s přeshraniční trestnou činností, organizovanou převaděčskou kriminalitou a obchodem s lidmi. Organizování nelegální migrace v uplynulých letech patřilo a v současnosti stále patří v rámci organizovaného zločinu k nejvíce ziskovým aktivitám.“ [Ministerstvo vnitra 2003: 46]

V této výpovědi dochází k sekuritizaci nelegální migrace prostřednictvím diferenciací sociální stability na jedné straně a jejím ohrožením nelegální migrací ve spojení s kriminalitou a organizovaným zločinem na straně druhé. Podobným způsobem je migrace sekuritizována i ve *Zprávě o stavu zajištění bezpečnosti České republiky z roku 2006*. Zpráva nelegální migraci klasifikuje jako spadající pod „záměrnou hrozbu“ organizovaného zločinu:

„Nebezpečí a celospolečenské riziko projevů organizovaného zločinu spočívá nejen v přímém porušování a ohrožování hodnot chráněných příslušnými trestněprávními normami, ale též v jeho potenciální schopnosti ohrozit instituce demokratického právního státu uplatňováním různých způsobů korupce, vydírání a přímým pronikáním do orgánů veřejné správy. Organizovaný zločin může být využíván skupinami mezinárodního terorismu a naopak i sám je může využívat.“ [Ministerstvo obrany 2006: 11]

„Globalizační hrozby mohou stále výrazněji ovlivňovat bezpečnostní situaci ve světě i v ČR, zejména migračními tendencemi. V oblasti organizované nelegální migrace jako jednoho z projevů organizovaného zločinu zůstane ČR i nadále významnou oblastí na migračních trasách.“ [Ministerstvo obrany 2006: 11]

Zatímco v první výpovědi dochází k sekuritizaci organizovaného zločinu prostřednictvím jeho spojení s hrozbou terorismu a diferenciací vůči chráněným hodnotám politické bezpečnosti, v druhé výpovědi je migrace konstruována jako spojení mezi vnitřním prostorem státu a „vnějšími“ globalizačními hrozbami. Tato artikulace migrace jako projevu organizovaného zločinu a zároveň jako brány pro další hrozby souvisí s jedním z opakujících se motivů textu – s akcentací na propojení hrozeb terorismu, islámského fundamentalismu

---

¹³ „Na celou migrační problematiku v České republice měly rovněž vliv události následující po teroristických útocích v USA 11. září 2001 a zahájení mezinárodních akcí v rámci boje proti terorismu. Navrhovaná opatření s cílem minimalizovat potenciální bezpečnostní rizika v této oblasti se stala součástí Národního akčního plánu České republiky v boji proti terorismu. Nová situace vedla Ministerstvo vnitra k dalšímu rozšíření mezinárodní spolupráce, včetně rozšíření dialogu se zdrojovými zeměmi migrantů.“ [Ministerstvo vnitra 2002: 5]

a organizovaného zločinu¹⁴ [Ministerstvo obrany 2006]. Kontrola pohybu přes státní teritorium se tak stává významným prvkem strategie boje proti terorismu: „Česká republika dosud není cílem teroristických aktivit, její území však mohou teroristé pro své zájmy využívat. Jedním z rizik je možnost pronikání teroristů přes naše území do západních států EU“ [Ministerstvo obrany 2006: 9]. Podle Huysmanse [2004] je součástí logiky bezpečnostního diskursu Evropské unie předpoklad, podle kterého absence kontroly volného pohybu umožní teroristům volnost pohybu a aktivity uvnitř Evropské unie. Součástí této dynamiky je logika, že úspěchy terorismu vedou ke ztrátě svobody v evropském prostoru; svobodný pohyb tak musí být „chráněn“ před jeho „zneužitím“ [Huysmans 2004].

Tento způsob enunciacie migrace jako problému spojeného s „globalizačními hrozbami“ je přítomný i v budoucích dokumentech bezpečnostní politiky České republiky; například v aktualizované *Bezpečnostní strategii České republiky* z roku 2011 je migrace problematizována artikulací hrozby klimatických¹⁵ a demografických¹⁶ změn. Nejaktuálnější příklad pochází z *Bezpečnostní strategie České republiky* z roku 2015, ve které je migrace zařazena na seznam nevojenských hrozeb v následující podobě:

„Negativní aspekty mezinárodní migrace. Zvyšuje se počet lokálních ozbrojených konfliktů, což vyvolává zvýšení míry nelegální migrace, která je následně zdrojem či katalyzátorem řady bezpečnostních problémů. Nicméně i nedostatečná integrace zcela legálních migrantů může být zdrojem sociálního napětí. Tato skutečnost pak může vést i k nežádoucí radikalizaci členů těchto přistěhovaleckých komunit.“
[Ministerstvo zahraničních věcí 2015: 11]

V této výpovědi dochází ke spojování migrace s dalšími hrozbami na několika úrovních: zatímco původ nelegální migrace je viděn v zahraničních ozbrojených konfliktech, hrozba nelegální migrace je přímo označena jako „katalyzátor“ dalších rizik i původce nové hrozby v podobě radikalizace neintegrovaných přistěhovaleckých komunit. V dokumentu byla zároveň samostatně definována hrozba extremismu a „internetického a sociálního napětí“.¹⁷

¹⁴ „Organizovaný zločin může být využíván skupinami mezinárodního terorismu a naopak i sám je může využívat. (...) V budoucnosti nelze vyloučit, že některé skupiny pocházející z oblastí s vlivem islámu se zapojí do podpory skupin mezinárodního terorismu“ [Ministerstvo obrany 2006: 11]

¹⁵ „Dopady klimatických změn a jejich vliv na životní prostředí i zdraví obyvatelstva lze obtížně předvídat. Samotné obavy z těchto změn však mohou vést k růstu napětí mezi státy, ústít v humanitární krize s přímými dopady na místní, státní i mezinárodní struktury, včetně možné eskalace lokálních konfliktů doprovázené zvýšenými migračními tlaky.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2011: 8]

¹⁶ „Nadále porostou bezpečnostní dopady demografických změn. Problémy spojené s chudobou a nedostatkem základních potřeb a služeb v regionech s vysokým a rychlým nárůstem populace mohou výrazně zvýšit pravděpodobnost výskytu extremismu, kriminality, lokálních ozbrojených konfliktů a masové nekontrolovatelné migrace.“ [Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2011: 8]

¹⁷ „Extremismus a nárůst internetického a sociálního napětí. Existence sociálně vyloučených lokalit a sociálních skupin se spolupodílí na vytváření kriminogenního prostředí, vyvolává internetické a sociální napětí, kterého následně využívají nejrůznější extremistické skupiny.“ [Ministerstvo zahraničních věcí 2015: 12]

Naopak v rámci dokumentů obranné politiky byl diskurs o migraci postupně marginalizován. V aktualizaci *Vojenské strategie České republiky* z roku 2002 je migrace pouze heslovitě zmíněna mezi „dalšími hrozbami nevojenského charakteru“ [Ministerstvo obrany 2002: 4]. Podobně v další aktualizaci *Vojenské strategie České republiky* z roku 2004 byla problematika migrace pouze zběžně uvedena ve výčtu aktuálních nevojenských hrozeb v rámci popisu bezpečnostního prostředí a ve výčtu strategických zájmů České republiky, mezi které byla zařazena eliminace organizovaného zločinu a nelegální migrace [Ministerstvo obrany 2004].

Tato diskursivní pravidelnost – propojování hrozby migrace s ostatními hrozbami – je více akcentovaná diskursu politiky České republiky. Pro srovnání, v *Resoluci o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko* z červnu 2001 sice dochází k artikulaci migrace jako hrozby, tato artikulace se však týká jen dvou heslovitých případů: v tom prvním se jedná o zařazení „masové migrace“ do výčtu nevojenských hrozeb a rizik¹⁸ a v tom druhém o uvedení *ilegální migrace* spolu s dalšími nelegálními hrozbami ve výpisu transnacionálních hrozeb, ohrožujících Republiku Slovinsko z důvodu jejího geopolitického umístění.¹⁹ Více se dokument tématu migrace nevěnuje. K artikulaci spojení mezi migrací a dalšími hrozbami již ale došlo v roce 2002 v *Deklaraci o podpoře resoluce o terorismu*, ve které je tematika migrace nepřímou evokována v rámci uvědomění si „rostoucích spojů mezi terorismem a organizovaným zločinem zahrnujícím ilegální obchod s drogami, zbraněmi a lidskými bytostmi, praním špinavých peněz jako závažné překážky k naplnění snahy národů o rozvoj, prosperitu, mír a bezpečnost“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002b].

Jasněji je spojení migrace a dalších hrozeb již konstruováno v *Resoluci o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko* z roku 2010. Součástí tohoto dokumentu jsou definice bezpečnostních hrozeb, které jsou děleny na tři kategorie: globální, transnacionální a národní. Migrace je přitom dávána do souvislosti s hrozbami na všech těchto úrovních [Državni sbor Republike Slovenije 2010]. Ve výčtu transnacionálních hrozeb je pak nelegální migrace artikulována již rozsáhleji:

„Ilegální migrace. Republiky Slovinsko se ilegální migrace týká zejména kvůli průchodu migračních toků skrze její teritorium. Se vstupem Slovinska do schengenského prostoru a s akvizicí ochrany externích

¹⁸ „Zdroje hrozeb jsou subversivní aktivita, hrozba agrese, vojenský úder, masová migrace, terorismus, organizovaný zločin, environmentální degradace, ekonomická blokáda zahrnující energetickou krizi, informační a kybernetická blokáda či provoz, zdravotně-epidemiologické hrozby, a přírodní a další katastrofy.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2001]

¹⁹ „Vzhledem ke své poloze Republika Slovinsko čelí transnacionálním hrozbám jako jsou organizovaný zločin, ilegální migrace, obchodování s lidmi, obchodování s drogami, nelegální obchod se zbraněmi a materiály, terorismus a praní špinavých peněz.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2001]

hranic Evropské unie se také mění cesty nelegálních migrantů a jejich struktura. Po abolici kontroly vnitřních hranic Evropské unie je stále častějším jevem státních příslušníků třetích zemí nepovolené překročení vnitřní hranice za účelem průjezdu a, v menší míře, je pro ilegální migranty z území Jihovýchodní Evropy Republika Slovinsko cílovou zemí. Další zátěž dávaná touto bezpečnostní hrozbou spočívá v jejich vazbách na organizovaný zločin a terorismus. Tlak migračních toků ve Slovinské republice obecně a zejména ze směru od jihovýchodní Evropy bude i nadále významnou definující socioekonomickou a politicko-bezpečnostní situací ve světě a v regionu. Širší rozsah ilegální migrace obecně může ohrozit bezpečnost a zdraví obyvatel naší země.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2010]

V této výpovědi dochází k výraznému posunu k sekuritizačnímu diskursu o nelegální migraci. Ta je konstruovaná jako nebezpečná ze dvou hledisek – prvním je její spojení s dalšími hrozbami (organizovaným zločinem a terorismem), zatímco druhým je „obecné“ ohrožení bezpečnosti a populace při ilegální migraci značného rozsahu. Podobně i v popisu hrozby terorismu je hrozba nelegální migrace dávaná do přímé souvislosti s terorismem.²⁰

Specifickým prvkem slovinského diskursu o migraci je ale otázka ochrany národní či kulturní identity, která není v českém diskursu přítomna. Podle Ceyhanové a Tsoukalové [2002] je migrace častokrát sekuritizována prostřednictvím evokace ohrožení pro národní identitu hostitelské společnosti či pro demografickou rovnováhu společnosti. K prvnímu případu enunciaci tohoto problému ve vztahu k migrační otázce dochází v *Resoluci o imigrační politice Republiky Slovinsko z roku 1999*:

„Ve východní Evropě po roce 1989 vedly demokratické změny k toleranci emigrace z dříve téměř uzavřených zemí. S otevřením nových cest migračních toků tyto země, ať již nově zřízené nebo ty, které zůstaly ve svých hranicích, čelí tváří tvář donedávna málo známých rozměrům hraniční kontroly a cizinců, ať již nově příchozích či těch, kteří se stali cizinci vytvořením nových států. K tomu se přidružuje problém ochrany vlastních zájmů v navrhování profilované politické a národní identity a přípravy k očekávanému vstupu do organizací jako je Rada Evropy, Evropská unie a NATO.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

Výpověď tak problematizuje migraci skrze časovou reprezentaci měnící se společnosti – mj. i odkazem na jedince, „kteří se stali cizinci vytvořením nových států“. Jedna z artikulovaných zásad migrační politiky se tak národní identitě přímo věnuje:

„Zásada zodpovědnosti k národu, která se zabývá hlavně problémy s pravidelnou relativně volnou migrací a přistěhovalectvím a regulací naturalizace. Tato zásada platí také pro imigraci a návrat občanů a cizinců slovinského původu a odpovědnosti za zachování a rozvoj identity slovinského národa.“ [Državni sbor Republike Slovenije 1999]

Regulace imigrace tak v dokumentech slovinské migrační politiky není spojována pouze s ekonomickými a sociálními otázkami, ale i s otázkou identity národa. V rámci *Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko z roku 2002* zůstává „zásada zodpovědnosti“ takřka

---

²⁰ „Terorismus je v dnešním světě jedním z největších bezpečnostních hrozeb a rizik. V moderních podmínkách, je terorismus spojen s jinými bezpečnostními hrozbami, zejména organizovaným zločinem, nelegálními aktivitami v oblasti zbraní hromadného ničení a jaderné technologie, nelegální migrací a obchodováním s lidmi, zbraněmi a drogami.“ [Državni sbor Republike Slovenije 2010]

ve stejném znění zachována, přestože její označení je reformulováno na zásadu „*odpovědnosti vůči občanům a státu*“ [Državni sbor Republike Slovenije 2002a].

Konzervace a rozvoj národní identity se na začátku 21. století stal i součástí diskursu dokumentů bezpečnostní politiky – v *Resoluci o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko* z roku 2001 je tak mezi cíli bezpečnostní politiky státu uvedena i nutnost „*chránit a zachovat národní identitu*“ [Državni sbor Republike Slovenije 2001]. Dosud nejrozsáhleji se tématu identity věnuje aktualizace *Resoluce o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko* z roku 2010, ve které je „*zachování národní identity, kultury a identity slovinského národa*“ zařazeno mezi permanentní životní zájmy státu [Državni sbor Republike Slovenije 2010]. Národní identita je přitom v diferencním vztahu ke globalizaci prostřednictvím artikulace nového „faktoru nejistoty“, který by „*v době vyhocení vnitřní nebo mezinárodní situace mohl vést k sociálním nepokojům, nestabilitě či dokonce otevřenému konfliktu, a tudíž by se mohl stát bezpečnostní hrozbou*“ [Državni sbor Republike Slovenije 2010]:

„S negativními důsledky globalizace a komercializace je obtížné udržovat a rozvíjet kulturní tvorbu a ochranu kulturního dědictví slovinského národa a s tím související existenci kulturní rozmanitosti, jazykové identity a tvořivosti, které jsou důležitým stavebním kamenem národa a národní suverenity.“
[Državni sbor Republike Slovenije 2010]

V bezpečnostní politice Republiky Slovinsko tak dochází k enunciaci nové hrozby „globálního typu“ – ohrožení národní identity z důvodu globalizace kultury a ekonomiky. Tato nová hrozba nicméně v dokumentu není konstruována v přímé spojitosti s tematikou migrace či integrace cizinců.

4.5 Migrace jako uzlový bod

Podle Laclaua a Mouffeové [2001] je mezi artikulací a diskursem dynamický vztah: struktura diskursu je vždy plující a tudíž nerozhodnutá, čímž se artikulace stává praktikou, která se snaží tok diferencí v diskursu zaujmout a uzavřít. K tomuto uzavření ovšem nikdy zcela dojít nemůže [Laclau, Mouffe 2001]. Upevňování toků vztahů nicméně probíhá skrze konstituci uzlových bodů, privilegovaných bodů v diskursu, které umožňují jeho částečné a dočasné ukotvení [Laclau, Mouffe 2001, Andersen 2006].

Podle Huysmansse [2000: 761] migrace představuje uzlový bod v diskursu národní bezpečnosti: je klíčovou otázkou, utvářející spojení mezi bezpečnostními praktikami a širší normativní a politickou otázkou migrace. Migrace se stala politickou meta-otázkou, tématem, skrze které dochází k diferenciaci ostatních problémů politiky [Huysmans 2000]. Migrace je

prostřednictvím bezpečnostních diskursů i praktik reifikována jako ohrožení sociální stability, čemuž významně napomohl i proces evropské integrace, jehož součástí byla i integrace migrační politiky do rámce politiky vnitřní bezpečnosti schengenského prostoru [Huysmans 2000].

Podle Foucaulta [2008: 65] je svoboda v liberálním režimu produkována a organizována za pomoci principu kalkulace jejích omezení a ceny. Tímto principem je bezpečnost – proces determinující, do jaké míry představují zájmy jednotlivců ohrožení pro zájem všech. Problém bezpečnosti tak spočívá v ochraně kolektivního zájmu na úkor individuálních zájmů, a naopak v ochraně individuálních zájmů před přesahem zájmu kolektivního [Foucault 2007, Foucault 2008]. Jedním z důsledků této racionality je i rozšiřování procedur kontroly, omezení a přinucení, které slouží jako protiváha rozličným svobodám [Foucault 2008].

Jak bylo poukázáno v analýze výše, genealogie konceptu migrace jako bezpečnostní hrozby úzce souvisí s problematikou státních hranic i populace. Obzvláště významný se v tomto ohledu ukázal být vliv rozšíření schengenského prostoru a související omezení kontroly nad vnitřními hranicemi Evropské unie. Jak upozorňuje Huysmans [2000], sekuritizační logika je důsledkem vytvoření společného evropského trhu jako zóny relativně volného pohybu, což vede ke vzniku představy umožnění volného pohybu nežádoucím elementům. V důsledku tohoto rozšíření svobody tak dochází k rozvoji normalizačních mechanismů zaměřených na omezení živelnosti a variací migrace a dalších s ní souvisejících fenoménů [Foucault 2008, Huysmans 2000].

5 Závěr

V této práci byly prostřednictvím diskursivní analýzy migrační a bezpečnostní politiky rozkryty způsoby, jakým je konstruován, replikován a dále transformován sekuritizační diskurs o migraci – diskurs, skrze který je migrace konstruována jako bezpečnostní či existenční hrozba pro stát či společnost. Analyzovány byly politiky dvou středoevropských států: České republiky a Republiky Slovinsko.

První část práce je věnována metodologii foucaultovské diskursivní analýzy. V této části byly představeny a vysvětleny základní pojmy foucaultovské poststrukturální analýzy diskursu, jako jsou archeologický a genealogický výzkum, diskurs a výpověď či subjektivita.

V druhé části práce byla analyzována enunciací konceptu migrace v rámci migračních a bezpečnostních politik zkoumaných států. Jak bylo poukázáno, enunciací migrace je doprovázena konstrukcí širšího prostorového a časového kontextu, na základě kterých jsou v diskursu konstituovány identity „Já“ a „Druhého“. Především v migrační politice je migrace artikulována v souvislosti s otázkou její governmentality, kdy je konstruována nejen jako riziko, ale i jako příležitost. Enunciací migrace na základě její sekuritizace – tedy artikulace jako existenční hrozby – v 90. letech probíhala v návaznosti na konstituování specifické reprezentace světa v kontextu globalizace nejistoty a narušení duality „vnějšího“ a „vnitřního“ prostoru státu.

Třetí část práce se sekuritizací migrace zabývá z hlediska jeho transformací a změn v kontinuitě. Pozornost byla věnována především vlivu evropeizace migrační a bezpečnostní politiky, procesu spojování migrace s dalšími sekuritizačními procesy a změně v pojetí kontroly migrace v důsledku rozšíření schengenského prostoru. Závěrem byla problematika migrace představena jako uzlový bod utvářející spojení mezi dalšími bezpečnostními a politickými otázkami.

Vzhledem k tomu, že tato práce analyzovala pouze oficiální dokumenty migrační a bezpečnostní politiky, nebyl v ní dán dostatečný prostor diskursům a resistenci nacházejících se mimo úroveň oficiální politiky. Námětem pro další výzkum by tak mohla být analýza diskursu o migraci na úrovni médií či mikropolitiky.

Použitá literatura

- Andersen, Niels Å. 2003. *Discursive Analytical Strategies: Understanding Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. Bristol: The Policy Press.
- Baršová, A., P. Barša. 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita.
- Buzan, Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde. 2005. *Bezpečnost. Nový rámec pro analýzu*. Brno: Barrister & Principal.
- Campbell, David. 1992. *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ceyhan, Ayse, Anastassia Tsoukala. 2002. „The Securitization of Migration in Western Societies: Ambivalent Discourses and Policies.“ *Alternatives* 27(Special Issue): 21-39.
- Derrida, Jacques. 1973. „Differance.“ Pp. 129-160 in Allison B. David, Newton Garver (eds.): *Speech and Phenomena And Other Essays on Husserl's Theory of Signs*. Evanston. Northwestern University Press.
- Eichler, Jan. 2002. „Sekuritizace.“ Pp. 165-169 in Zeman, P. (ed.). *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Masarykova univerzita: Brno.
- Ewald, Francois. 1991. „Insurance and risk.“ Pp. 197 – 210 in Graham Burchell, Colin Gordon a Peter Miller (eds.). *The Foucault Effect: Studies in Governmental Rationality*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse and Text: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Foucault, Michel. 1980. „Two Lectures.“ Pp. 78-108 in Colin Gordon (ed.). *Michel Foucault. Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Brighton: Harvester.
- Foucault, Michel. 1997. „Sexuality and Solitude.“ Pp. 175-184 in Paul Rabinow (ed.). *Ethics: subjectivity and truth. The Essentials Works of Foucault, 1959-1989*. New York: The New Press.
- Foucault, Michel. 1998. „Nietzsche, Genealogy, History.“ Pp. 369-395 in James D. Faubion (ed.). *Aesthetics, Method and Epistemology. The Essentials Works of Foucault, 1954-1984*. New York: The New Press.
- Foucault, Michel. 1999. *Vůle k vědě. Dějiny sexuality I*. Praha: Herrmann & synové.
- Foucault, Michel. 2000. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin.
- Foucault, Michel. 2002. *Archeologie vědě. Praha: Hermann & synové*.
- Foucault, Michel. 2007. *Security, Territory, Population: Lectures at the College de France, 1977-1978*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Foucault, Michel. 2008. *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*. Houdmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hall, Christine, Ken Jones, Pat Thomson. 2013. „Towards Educational Change Leadership as a Discursive Practice – or Should All School Leaders Read Foucault?“ *International Journal of Leadership in Education* 16 (2): 155-172.

- Hansen, Lene. 2006. *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Harrington, Austin. 2006. *Moderní sociální teorie*. Praha: Portál.
- Huysmans, Jef. 2000. „The European Union and the Securitization of Migration.“ *JCMS: Journal of Common Market Studies* 38 (5): 751-777.
- Huysmans, Jef. 2004. „A Foucaultian view on spill-over: freedom and security in the EU.“ *Journal of International Relations and Development* 2004 (7): 294-318.
- Ivan, Ruxandra. 2011. „Deconstructing Security.“ *The Romanian Journal of Political Science* 11(2): 105-128.
- Karotis, Georgios. 2007. “European Migration Policy in the Aftermath of September 11: The Security Migration Nexus.” *Innovation* 20(1): 1-17.
- Kendall, Gavin, Gary Wickham. 1999. *Using Foucault's Methods*. London: SAGE Publications.
- Kosulya, Iryna. 2012. „The International Migration and The Socio-Cultural Security Issue In EU.“ *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus*, 2(3): 77-106.
- Laclau, Ernesto, Chantal Mouffe. 2001. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Mareš, Miroslav. 2002. „Bezpečnost.“ Pp. 13-18 in Petr Zeman (ed.). *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Masarykova univerzita: Brno.
- Peace Institute. 2012. *Consistency of Migration and Development Policy: Report/Slovenia* [online]. Ljubljana: Institute for Contemporary Social and Political Studies [cit. 1. 5. 2016]. Dostupné z: http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Projekti/comide_jana/pdf/Consistency%20of%20M&D%20in%20Slovenia.pdf.
- Ryabov, Yuri A. 2012. “The externalisation of migration control in the European Union: First steps towards the external dimension of the space of freedom, security and justice.” *Baltic Region*, roč. 1.
- Zeman, Petr. 2002. „Bezpečnostní politika.“ Pp. 134-141 in Petr Zeman (ed.). *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita.

Analyzované dokumenty

Državni zbor Republike Slovenije. 1993. *Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije* [online]. [cit. 20. 11. 2015] Dostupné z: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=67851> [Resoluce o pokynech pro národní bezpečnost Republiky Slovinsko]

Državni zbor Republike Slovenije. 1999. *Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije* [online]. [cit. 20. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=1999-01-1991> [Resoluce o imigrační politice Republiky Slovinsko]

Državni zbor Republike Slovenije. 2001. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV)* [online]. [cit. 20. 11. 2015] Dostupné z: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=31969> [Resoluce o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko (ReSNV)]

Državni zbor Republike Slovenije. 2002a. *Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije* [online]. [cit. 20. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2002-01-5265> [Resoluce o migrační politice Republiky Slovinsko]

Državni zbor Republike Slovenije. 2002b. *Deklaracija o podpori resoluciji o terorizmu – nevarnosti za demokracijo, človekove pravice in civilno družbo: prispevek parlamentov v boju proti mednarodnemu terorizmu in odpravljanju njegovih vzrokov z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti (DeRe Ter)* [online]. [cit. 20. 5. 2016] Dostupné z: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=36858&part=u&highlight=terorizmu#!/Deklaracija-o-podpori-resoluciji-o-terorizmu-nevarnosti-za-demokracijo-clovekove-pravice-in-civilno-druzbo-prispevek-parlamentov-v-boju-proti-mednarodnemu-terorizmu-in-odpravljanju-negovih-vzrokov-z-namenom-ohranjanja-mednarodnega-miru-in-varnosti-%28DeReTer%29> [Deklarace o podpoře resoluce o terorizmu – hrozbě pro demokracii, lidským právům a občanské společnosti: příspěvek parlamentů v boji proti mezinárodnímu terorismu a odstranění jeho příčin s cílem zachovat mezinárodní mír a bezpečnosti]

Državni zbor Republike Slovenije. 2010. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1)* [online]. [cit. 20. 11. 2015] Dostupné z: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=97018> [Resoluce o strategii národní bezpečnosti Republiky Slovinsko]

Ministerstvo obrany ČR. 1995. *Bílá kniha o obraně České republiky* [online]. Praha: Vojenský zeměpisný ústav [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/1995%20Bila%20kniha%20o%20obrane%20CR.pdf>.

Ministerstvo obrany ČR. 1997. *Záměr koncepce výstavby Armády České republiky do roku 2000 s výhledem do roku 2005* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/001.pdf>.

Ministerstvo obrany ČR. 1999. *Vojenská strategie České republiky* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/1999%20Vojenska%20strategie%20CR.pdf>

Ministerstvo obrany ČR. 2001. *Bezpečnostní strategie České republiky – 2001* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2001%20Bezpecnostni%20strategie%20CR.pdf>.

- Ministerstvo obrany ČR. 2002. *Vojenská strategie České republiky* [online]. Praha [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2002%20Vojenska%20strategie%20CR.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2003. *Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. Praha [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2003%20Bezpecnostni%20strategie%20CR.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2004. *Vojenská strategie České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2004%20Vojenska%20strategie%20CR.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2006. *Zpráva o zajištění obrany České republiky* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/007.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2008a. *Vojenská strategie České republiky* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2008%20Vojenska%20strategie%20CR.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2008b. *Dlouhodobá vize resortu Ministerstva obrany* [online]. Praha [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2008%20Dlouhodob%C3%A1%20vize%20resortu%20MO.pdf>
- Ministerstvo obrany ČR. 2012. *Obranná strategie České republiky. Odpovědný stát a spolehlivý spojenec* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/STRATEGIE_ce.pdf
- Ministerstvo vnitra ČR. 1994. *Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky. 1. pololetí 1994* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1145_00.htm
- Ministerstvo vnitra ČR. 1995. *Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 1994* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1615_01.htm
- Ministerstvo vnitra ČR. 1996. *Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 1995* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t2125_01.htm
- Ministerstvo vnitra ČR. 1997. *Informace o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 1996* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t019000a.htm>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2002. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2001* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-za-rok-2001-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2003. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2002* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-za-rok-2002-pdf.aspx>

- Ministerstvo vnitra ČR. 2004. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2003* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-03-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2005. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zpravacs-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2006. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2005* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/migrace05-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2007. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/migrace06-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2008. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-za-rok-2007-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2009. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2008* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/migrace-zprava-o-migraci-za-rok-2008.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2010. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2009* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2009-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2011. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2010* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2010-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2012. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2011* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-a-integraci-cizincu-2011-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2013. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2012* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-a-integraci-2012-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2014. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2013* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-a-integraci-2013-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2015a. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2014* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-migraci-a-integraci-2014-pdf.aspx>
- Ministerstvo vnitra ČR. 2015b. *Strategie migrační politiky České republiky* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 1999. *Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. Praha: Agentura vojenských informací a služeb [cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/002.pdf>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2003. *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003 – 2006* [online]. [cit. 15. 11. 2015] Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/1413384/KONCEPCE_2003_2006.pdf

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2011. *Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 15. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/011.pdf>

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2015. *Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 15. 11. 2015]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_2015.pdf

Vláda ČR. 2003. *USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 13. ledna 2003 č. 55 + P* [online]. [cit. 1. 11. 2015] Dostupné z: http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D376DFB23057E7E6C12571B60070FBF3

Jmenný rejstřík

Andersen 11 – 15, 17, 18, 49

Barša 8

Barošová 8

Buzan 26 - 28

Campbell 19 – 21, 24, 27, 29

Ceyhan 48

Derrida 17

Eichler 26

Ewald 23, 24

Fairclough 8

Foucault 10 -17, 21 – 24, 34, 39, 50

Hall 11, 12

Hansen 7, 17, 19, 20, 26, 27, 29, 30, 32, 33

Harrington 10, 13, 15

Huysmans 36, 38, 40, 46, 49, 50

Ivan 41

Jones 11, 12

Karotis 37 – 39, 42, 43

Kendall 10, 11, 14 - 17

Kosulya 7

Laclau 17, 18, 49

Mouffe 17, 18, 49

Mareš 28

Ryabov 44

Thomson 11, 12

Tsoukala 48

Waever 26 - 28

Wickham 10, 11, 14 - 17

de Wilde 26 - 28

Zeman 8, 28